

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Fiskální a monetární politika a jejich význam v rozvoji
ekonomiky**

Horká Monika

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Monika Horká

obor Veřejná správa a regionální rozvoj

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Fiskální a monetární politika a jejich význam v
rozvoji ekonomiky**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Monetární politika
4. Fiskální politika
5. Analýza expanze a restrikce monetární politiky
6. Fiskální politika v makroekonomických modelech
7. Finanční krize
8. Závěr
9. Seznam použitých zdrojů
10. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

SAMUELSON, P.A. - NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2007, 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

MANDEL, M. - TOMŠÍK, V. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2003. 287 s. ISBN 80-7261-094-5.

IZÁK, V. *Fiskální politika*. Praha: Oeconomica, 2008. 210 s. ISBN 978-80-245-0976-1.

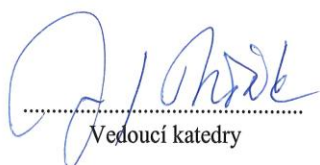
DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.

JÍLEK, J. *Peníze a měnová politika*. Praha: GRADA Publishing, 2004. 742 s. ISBN 80-247-0769-1.

SOUKUP, J. a kol. *Makroekonomie. Moderní přístup*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2007. 528 s. ISBN 978-80-7261-174-4.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Josef Brčák, CSc.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 19. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci " Fiskální a monetární politika a jejich význam v rozvoji ekonomiky " jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Doc. Ing. Josefu Brčákovi, Csc., za cenné rady a pomoc s vypracováním této bakalářské práce.

Obsah

1.	ÚVOD	8
2.	CÍL PRÁCE A METODIKA	9
2.1.	Cíl práce	9
2.2.	Metodika.....	9
3.	MONETÁRNÍ POLITIKA	10
3.1.	Definice monetární politiky.....	10
3.2.	Centrální banka, nástroje a cíle monetární politiky.....	12
3.2.1.	Centrální banka a její funkce.....	12
3.2.2.	Nástroje monetární politiky.....	12
3.2.3.	Cíle monetární politiky	14
3.3.	Typy monetární politiky	14
3.3.1.	Expanzivní monetární politika	15
3.3.2.	Restriktivní monetární politika	16
3.4.	ČNB, ECB, FED	17
3.4.1.	České národní banka	17
3.4.2.	Eurosystém a Evropská centrální banka	18
3.4.3.	FED	19
4.	FISKÁLNÍ POLITIKA	21
4.1.	Definice fiskální politiky.....	21
4.2.	Funkce, cíle a nástroje fiskální politiky.....	23
4.3.	Typy fiskální politiky	26
4.3.1.	Expanzivní fiskální politika	27
4.3.2.	Restriktivní fiskální politika.....	27
4.4.	Významné ekonomické myšlenkové proudy a fiskální politika	28
5.	ANALÝZA EXPANZE A RESTRIKCE MONETÁRNÍ POLITIKY	32
5.1.	Vývoj ekonomiky z pohledu měnové politiky	32
5.1.1.	Vývoj úrokových sazeb.....	33
5.1.2.	Množství peněz v ekonomice.....	35
5.1.3.	Vývoj inflace.....	36
6.	FISKÁLNÍ POLITIKA V MAKROEKONOMICKÝCH MODELECH	39
6.1.	Analýza fiskální politiky v modelu IS-LM	39
6.2.	Hospodářský růst.....	40
6.2.1.	Hrubý domácí produkt	41
6.2.2.	Vývoj nezaměstnanosti	42
6.2.3.	Analýza státního rozpočtu.....	42
7.	FINANČNÍ KRIZE.....	45
7.1.	Dotazníkové šetření.....	45
7.2.	Zhodnocení výsledků vládních opatření a ekonomické situace ČR.....	49
8.	ZÁVĚR	51
9.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
10.	PŘÍLOHY	58

Fiskální a monetární politika a jejich význam v rozvoji ekonomiky

Fiscal and monetary policy and their importance in development of economy

Souhrn

Teoretická část se zabývá vysvětlením základních pojmů, definic, nástrojů, cílů a dalších důležitých poznatků monetární a fiskální politiky. Předmětem této části jsou také významné světové ekonomické směry, především keynesiánství a monetarismus. V analytické části je poté detailněji rozebrán vývoj ekonomiky z pohledu měnové politiky, a to především vývoj úrokových sazeb, množství peněz v ekonomice a inflace. V následující kapitole je pohled zaměřen na fiskální politiku, jako názorný příklad je zde uveden makroekonomický model IS-LM. V podkapitole je zahrnut hospodářský růst a vývoj HDP jako jednoho z nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů. Další podkapitola je zaměřena na analýzu veřejných financí, především na deficit státního rozpočtu a státní dluh. Předposlední kapitola je věnována jednomu z nejaktuálnějších témat poslední doby, a to finanční a hospodářské krizi a jejího dopadu na Českou republiku. Součástí této analýzy je také dotazníkové šetření na téma „Pohled veřejnosti na současnou ekonomickou situaci ČR“, které je provedeno na základě elektronické metody dotazování a slouží jako podklad pro zhodnocení rozpočtových opatření vlády, vypracování možných řešení a závěrečné zhodnocení ekonomické situace České republiky.

Klíčová slova: monetární politika, fiskální politika, ČNB, státní rozpočet, finanční krize, hospodářská recese

Summary

The theoretical part concerns in the explanation of the basic terms, definitions, instruments, goals and other important pieces of information of monetary and fiscal policy. Subject of this part are the most important world economic directions mostly Keynesianism and Monetarism. The analysis part describes more particularly the development of the economy from the point of the view of monetary policy namely the development of interest rates, amount of money in the economics and the development of inflation. In next chapter is view focused on fiscal policy as the example is there mentioned the macroeconomic model IS-LM. In subchapter there is included the economic growth and the development of gross domestic product (GDP) as one of the most important macroeconomic indicator. Next subchapter concerns in the analysis of public finance above all at the deficit of national budget and national debt. The semifinal chapter pays attention to the one of the most actual topics of present time, namely to the economic and financial crisis and its impact on the Czech Republic. The part of this analysis is also questionnaire for the topic “The view of public on actual economic situation of the Czech Republic”. This questionnaire was made through the electronic method of questioning and it serves as the base for evaluation of the budget measures of the government further more for working out the possible resolutions and final evaluation of the economic situation in Czech Republic.

Keywords: monetary policy, fiscal policy, CNB, national budget, financial crisis, economic recession

1. ÚVOD

Hospodářská politika je významnou součástí každé země a lze ji vymezit jako souhrn cílů a nástrojů, pomocí kterých se snaží těchto cílů dosáhnout. Stát je jedním z nejdůležitějších subjektů moderních tržních ekonomik. Svým chováním ovlivňuje podmínky fungování ekonomiky jako celku. K otázkám státních intervencí zaujímají rozdílné stanovisko jednotlivé směry ekonomického myšlení. Dosahované cíle jsou v podstatě čtyři a to, vysoká úroveň produktu, zaměstnanosti, stabilita cenové hladiny a rovnováha platební bilance a stabilita měnového kurzu. Nástroje, které hospodářská politika využívá, jsou především monetární, fiskální, důchodová a vnější obchodní politika.

Tato bakalářská práce je zaměřena na fiskální a monetární politiku a jejich významný podíl na vývoji a rozvoji ekonomiky. V následujících kapitolách bude věnována pozornost, tedy především těmto pojmům. V teoretické části je nejprve obecně vymezena monetární a fiskální politika, jako základ pro další analýzu. Vysvětlení základních pojmů, definic, nástrojů, cílů a dalších důležitých aspektů. Analytická část této práce je poté zaměřena na detailnější analýzu vývoje ekonomiky z pohledu monetární a fiskální politiky. Důraz je zde kladen především na vývoj úrokových sazeb, které nechala ČNB již od května 2010 neměnné, většina českých bank na to však nereagovala a úrokové míry u bank příliš neklesly. Dále podpora ekonomiky ovlivňování množství peněz v ekonomice a také inflace, která v poslední době opět mírně stoupá, v důsledku hospodářské recese. Vývoj ekonomiky z pohledu fiskální politiky zahrnuje fiskální ukazatele, jako jsou deficit státního rozpočtu a veřejný dluh, kteří každoročně narůstají o několik desítek milionů korun a dosahují tak alarmujících hodnot. Také jsou jedním z podmínek tzv. Maastrichtských kritérií, která Česká republika zatím nesplňuje pro možný vstup do eurozóny. V důsledku globální finanční a hospodářské krize došlo také v České republice, k poklesu HDP a dalším negativním projevům. V ČR přímo nezasáhla bankovní sektor, ale projevila se jako krize hospodářská např. na pracovním trhu. Součástí této práce je elektronické dotazníkové šetření zaměřené na pohled veřejnosti na současnou ekonomickou situaci ČR. V závěru této práce jsou shrnuty veškeré získané poznatky, výsledky jednotlivých analýz a možných řešení na základě jednotlivých dílčích cílů a jsou zde nastíněna možná řešení a zhodnocení ekonomické situace ČR.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1. Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je prostřednictvím analýzy monetární a fiskální politiky zhodnotit jejich vliv a význam na vývoj ekonomiky.

Jednotlivými dílčími cíli jsou:

1. vysvětlení základních pojmů, definic, funkcí, nástrojů a cílů;
2. problematiky a důsledků v rozvoji ekonomiky;
3. podrobnější rozbor fiskální a monetární politiky, zahrnující expanzi a restrikcí monetární politiky;
4. analýza veřejných financí, zaměřena na deficit státního rozpočtu, státní dluh;
5. finanční krize a její dopad na Českou republiku;
6. zpracování elektronického dotazníku;
7. zhodnocení závěrů vyplývajících z dotazníkového šetření.

2.2. Metodika

Teoretická část této bakalářské práce bude vypracována zejména na základě knižních publikací odborné literatury zaměřené na makroekonomickou politiku státu, především na fiskální a monetární politiku.

V analytické části budou podklady tvořit statistické údaje, získané na základě sběru dat Českého statistického úřadu, České národní banky a ministerstva financí České republiky včetně různých grafů a tabulek souvisejících s touto tematikou. Bude zde zahrnuta také analýza vývoje HDP, analýza plnění státního rozpočtu a analýza vývoje státního dluhu. Vývoj bude zpracován na základě časových řad, podrobnější analýzy a syntézy zjištěných dat.

V neposlední řadě budou jako podklady sloužit také rozborů vyplývajících z prováděného šetření na základě dotazníku zabývajícím se „Pohledem veřejnosti na současnou ekonomickou situaci České republiky“. Na základě tohoto dotazníku budou získány údaje potřebné k vypracování podrobné analýzy. Dalším krokem bude vypracování možných řešení a závěrečné zhodnocení ekonomické situace České republiky.

3. MONETÁRNÍ POLITIKA

Stěžejním tématem, kterému se věnuje tato bakalářská práce, je monetární politika. Společně s fiskální, důchodovou a vnější obchodní politikou, tvoří základní nástroje hospodářské politiky státu a přispívají k lepšímu fungování ekonomiky. Tato kapitola nastiňuje význam pojmu monetární politika, jednotlivé funkce, cíle a nástroje a jednotlivé typy monetární politiky. A dále fungování Centrální banky a také České Národní Banky, v porovnání s Evropskou centrální bankou a Federálním rezervním systémem.

3.1. Definice monetární politiky

Existuje mnoho různých a rozdílných definic monetární politiky, záleží na subjektivním či objektivním pojetí určitého autora, autorů či ekonomickému směru. Jednotlivé názory se mohou shodovat v mnoha ohledech, ale mohou si i vzájemně odporovat a zastávat zcela jiný úhel pohledu.

Peníze mají v běžné mluvě dva velmi odlišné významy. Vyjadřují tok, důchod nebo příjem za týden či za rok. V druhém smyslu je možné peníze chápat jako aktivum, součást něčeho bohatství. Jedním z důvodů, proč jsou peníze pro mnohé takovým tajemstvím, je role fikce, mýtu a konvence.¹

Monetární politika je jedním z hlavních nástrojů hospodářské politiky, bývá označována také jako peněžní a úvěrová nebo měnová politika. Je to činnost státu, zaměřená na ovlivňování množství peněz v ekonomice, regulaci úrokových měr a podmínek poskytování úvěrů. Účinnost monetární politiky závisí na stupni rozvinutí tržního mechanismu, zejména trhu peněz a kapitálu, peněžního oběhu a úvěrového systému. Důležité je, aby státní orgány mohly vstupovat na trh peněz a kapitálu jako jeden z jeho účastníků. Děje se tak institucionálně prostřednictvím centrální banky, která je ve vlastnictví státu. Centrální banka ovlivňuje bankovní soustavu, množství peněz v ekonomice a plnění cílů makroekonomické politiky státu.² To vše pomocí nástrojů

¹ FRIEDMAN, M: *Za vším hledej peníze*, 1.vydání, Praha, GRADA Publishing, 1997, s. 19

² KLÍMA, J. : *Makroekonomie*, 2.vydání, Brno: B.I.B.S. 2004, s. 109

monetární politiky. Centrální banka zaměřuje měnovou politiku na určité národohospodářské cíle, jimiž jsou především nezaměstnanost a inflace. V České republice má nejvýznamnější postavení Česká Národní Banka, jejíž sídlo se nachází v Praze.

Monetární politika, formulovaná centrální bankou, reguluje finanční sektor a určuje výši peněžní nabídky. Změna nabídky peněz se promítá do výše úrokových měr a ovlivňuje tak výši investic, bytovou výstavbu a zahraniční obchod. Významně také ovlivňuje reálný i potencionální HDP.³

Monetární neboli měnová politika prošla v uplynulých letech mnoha změnami. Dnes spočívá v tom, že centrální banka reguluje krátkodobé úrokové míry, aby nakonec ovlivnila inflaci. Měnová politika existuje nejenom v tržně orientované ekonomice, ale v určité okleštěné podobě i v centrálně řízené ekonomice.⁴

Klíčovým cílem monetární politiky je snižování a stabilizace inflace či devizového kurzu. Některé centrální banky pak mají zákonem uloženo dosahování těchto cílů při respektování ekonomického růstu a určité úrovně nezaměstnanosti (USA, Švýcarsko). V průběhu 20. století až na mírné odchylky se cíle fiskální politiky neměnily, ale to stejné se nedá říci o cílech politiky monetární. Od konce 2. světové války bylo za hlavní cíl považováno dosahování ekonomického růstu a nízké míry nezaměstnanosti, i když existovaly určité výjimky (např. Německo). Od krize 70. let začal být kladen důraz na boj s inflací. Existoval zde výrazný odklon od ovlivňování reálných veličin směrem k ovlivňování veličin nominálních.⁵

Měnová politika může také zásadně ovlivnit investice. Stále více ovlivňuje ekonomiku vlivem změn v ceně peněz a má značné dopady na investice. Jestliže centrální banka omezí peněžní zásobu, zvýší tím nominální úrokovou míru. Při neměnné očekávané míře inflace nastane zvýšení mezního nákladu na kapitál. Firmy následně omezí investice. Při poklesu úrokové míry dojde k opačné situaci. V krátkém období firmy upraví svá očekávání ohledně cenové hladiny při změně nominální úrokové míry. V dlouhém období tyto změny ale mohou mít dopad na očekávanou inflaci.⁶

³ SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. : *Ekonomie*, 18. vydání, Praha, NS Svoboda, 2007, s. 414

⁴ JÍLEK, J. : *Peníze a měnová politika*, Praha, GRADA Publishing 2004, s. 375

⁵ KLIKOVÁ, Ch., KOTLÁN, I., *Hospodářská politika*, 1.vyd., Ostrava: SOCRATES, 2003, s. 149

⁶ SOUKUP, J. a kol. : *Makroekonomie. Moderní přístup*, 1.vydání, Praha, Management Press 2007, s. 88

3.2. Centrální banka, nástroje a cíle monetární politiky

Monetární politika ovlivňuje množství peněz v ekonomice a tím přispívá k lepšímu fungování státu. Centrální banka tvoří klíčovou instituci pro fungování monetární politiky. Její hlavní úlohou je zajistit měnovou politiku a odpovídá za realizaci úvěrové a peněžní politiky státu. K dosahování vytyčených cílů využívá monetární politika přímé nebo nepřímé nástroje, které má k dispozici.

3.2.1. Centrální banka a její funkce

Centrální banka se zaměřuje na podmínky peněžního sektoru a dosahování cílů hospodářské politiky. Opatření monetární politiky ovlivní rovnováhu platební bilance, měnových kurzů a projeví se i na dynamice ekonomického růstu. Důsledkem jsou změny v cenách a také v úrovni zaměstnanosti. Mezi další náplň práce centrální banky patří vydávání bankovek a mincí, řízení platebního styku, zúčtování mezi bankami, poskytování úvěrů komerčním bankám, dohlíží na pevné fungování bankovního systému, vede účty vlády a dalších státních orgánů, spravuje státní dluh a provádí mnoho dalších nepostradatelných a nezbytně nutných činností.

3.2.2. Nástroje monetární politiky

Pokud jsou splněny určité předpoklady, jimiž jsou dvoustupňová bankovní soustava, v čele s centrální emisní bankou, rozvinutý peněžní trh a oběh peněz, kapitálový trh a úvěrový systém, lze monetární politiku správně vytvářet a řídit. Při splnění podmínek mají státní orgány možnost využívat mnoha specifických nástrojů monetární politiky, sloužící k uskutečnění důležitých cílů. Rozlišujeme nástroje přímé a nepřímé.

Přímé nástroje

Mezi přímé neboli administrativní nástroje řadíme zejména regulace investičních a spotřebních úvěrů. Regulaci investičních úvěrů provádí banka a má také výsadní právo rozhodnout, zda úvěr poskytne či nikoliv. Zájemce o úvěr musí doložit bance souhlas státních orgánů, pokud úvěr překračuje státem stanovený limit. Jestliže tak neučiní, banka mu nesmí úvěr vydat. Další formou administrativních nástrojů je regulace spotřebních úvěrů. Státní orgány mohou rozhodnout o maximální době splatnosti. Hlavní rozhodnutí zda úvěr vůbec poskytne a za jakých podmínek má ovšem výhradně banka. Mezi další

přímé nástroje patří například určení úvěrových limitů bankám nebo stanovení maximálních rozpětí mezi úroky a diskontní sazbou.⁷

Přímé nástroje představují spíše administrativní selektivní zásahy centrální banky. Cílem těchto nástrojů je ovlivňování úvěrů komerčních bank a jejich likvidity. Využívání přímých nástrojů je méně časté nežli nástrojů nepřímých.⁸

Nepřímé nástroje

Nepřímé, jinak známé také jako tržně orientované nástroje, představují rovnocenné podmínky pro komerční banky a působí plošně. Mezi hlavní nepřímé nástroje se řadí politika povinných minimálních rezerv, operace na volném trhu a diskontní sazba.

- Povinné minimální rezervy:⁹

centrální banka je stanoví komerčním bankám jako procenta z depozit, což jsou části aktiv bank, povinně uložených na běžném účtu u centrální banky. PMR ovlivňuje výši nabídky peněz. Pokud dojde ke zvýšení míry rezerv, sníží se nabídka úvěrů obchodních bank a naopak. Změny míry rezerv se jako nástroj stabilizační hospodářské politiky využívají jen málo, neboť ovlivňují schopnost bank poskytovat úvěry.

- Operace na volném trhu:

hlavní měnový nástroj, jedná se o prodeje či nákupy vládních cenných papírů od soukromého sektoru, většinou od komerčních bank. Tím že CB nakupuje vládní dluhopisy, zvyšuje jejich tržní cenu, poptávku po nich a dojde k poklesu jejich úrokové míry. Pokud je bude naopak prodávat, sníží se jejich cena, vzroste nabídka i úroková míra. Operace na volném trhu ovlivňují také peněžní bázi, která je tvořena oběživem a bankovními rezervami. Nákup dluhopisů od komerčních bank zvýší bankovní rezervy a peněžní bázi, prodej je naopak sníží.

- Diskontní sazba:

mezi další nástroje měnové politiky patří úrokové sazby CB - diskontní sazba a repo-sazba. Úroková míra, za kterou CB poskytuje diskontní půjčky komerčním bankám, se nazývá diskontní sazba. Snížením této sazby, poskytne komerčním bankám výhodnější půjčky a pod tlakem konkurence banky sníží své vlastní úrokové míry. Pokud CB komerčním bankám dá k dispozici úvěry s převodem CP, jedná se o repo-operace. Ty jsou dnes využívány častěji. Jejím stanovením působí CB na peněžním trhu na úrokovou míru.

⁷ BRČÁK, J., SEKERKA, B. : *Makroekonomie*, 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 221-222

⁸ FUCHS, K., TULEJA, P.: *Makroekonomie*, 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 176

⁹ HOLMAN, R.: *Makroekonomie: Středně pokročilý kurz*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s. 357-359

3.2.3. Cíle monetární politiky

Pomocí výše zmíněných nástrojů se snaží monetární politika dosáhnout určitých národohospodářských cílů. Rozlišujeme cíle operační, zprostředkující a konečné cíle. Realizace a taktika měnové politiky spočívá v nástrojích a v operačním cíli, jímž je většinou krátkodobá úroková míra. Operační cíl a nástroje se také někdy označují jako „šrouby“ (*nuts and bolts*) měnové politiky, prostředkující a konečné cíle slouží jako strategie měnové politiky.¹⁰ Zprostředkujícím cílem je určitý peněžní agregát, konečným cílem je v první řadě dosáhnout cenové stability, vyjádřené určitou mírou inflace a udržování nezaměstnanosti na úrovni její přirozené míry. Operační cíl působí na konečný cíl určitým způsobem, který nazýváme transmisním mechanismem měnové politiky.¹¹

3.3. Typy monetární politiky

Centrální banka může provádět v zásadě dva rozdílné typy politik, kterými může ovlivnit růst ekonomiky. V závislosti na zaměření operačního cíle se rozlišuje expanzivní a restriktivní monetární politika. CB řídí množství peněz v ekonomice a tím podporuje ekonomiku. Expanzivní monetární politika znamená, že centrální banka zvyšuje nabídku peněz. Naopak restriktivní, znamená snižování nabídky peněz. Vedle těchto dvou hlavních typů může existovat také politika neutrální. Opatření expanzivní nebo restriktivní vyvolají změny v rovnováze na peněžních trzích.

¹⁰ JÍLEK, J.: *Peníze a měnová politika*, 1.vyd.,Praha, GRADA Publishing, 2004, s. 375, 376

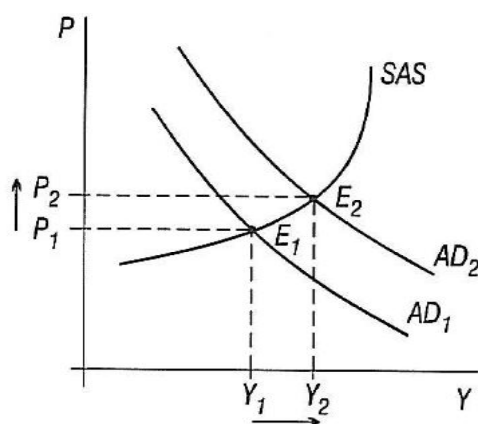
¹¹ Transmisním mechanismem měnové politiky se rozumí řetězec ekonomických vazeb, umožňující změny v nastavení měnověpolitických nástrojů vedoucí k žadoucím změnám inflace. Počátkem je změna v nastavení těchto nástrojů, ta vyvolá změnu chování „zprostředkujících“ trhů, které přímo ovlivňují makroekonomické nástroje. Přes další „zprostředkující“ trhy dojde ke změně v trzích „cílových“, které se snaží centrální banka ovlivnit. Transmisní mechanismus může působit více cestami (kanály), například úrokový kanál. Zvýšení či snížení měnověpolitické úrokové sazby (v ČR především repo sazba) způsobí zvýšení či pokles úrokových sazeb na mezibankovním trhu. Tím vzrostou či poklesnou úrokové sazby pro poskytování úvěrů a přijímání vkladů. Jako součást agregátní poptávky je výsledkem oživení či ochabnutí investiční aktivity a dojde k posílení či oslabení tlaku na růst cenové hladiny. (Zdroj www.cnb.cz)

3.3.1. Expanzivní monetární politika

Expanzivní monetární politika se provádí v případě, kdy je třeba ekonomiku stimulovat. Zvětší-li se množství peněz, dojde ke snížení úrokových měr a podniky budou mít možnost získat levné úvěry. Podniky a domácnosti více nakupují a zvyšuje se tak rychlost oběhu peněz. CB uplatňuje expanzivní monetární politiku v případě vysokých úrokových měr, vysoké nezaměstnanosti, slabé ekonomiky a malých obav o inflaci.¹²

Pro lepší vysvětlení je expanzivní politika znázorněna graficky. Graf č. 1 zachycuje expanzivní monetární politiku v krátkém období. Předpokládejme, že CB nakoupila např. vládní cenné papíry a zvýšila tak peněžní zásobu, což vedlo k poklesu úrokové míry. Peněžní zásoba je větší než poptávka po penězích a klesá cena peněz-úroková míra. Rovnovážným bodem je E_1 , vyšší peněžní zásoba způsobí posun křivky agregátní poptávky doprava. Rovnováha se přesune do nového bodu rovnováhy E_2 , reálný produkt a zaměstnanost vzroste, ale vyšší bude také cenová hladina (inflace). Centrální banka tudíž nemůže dosáhnout všech svých konečných cílů současně. Tyto závěry platí ovšem pouze v krátkém období.

Graf 1: Expanzivní měnová politika v krátkém období

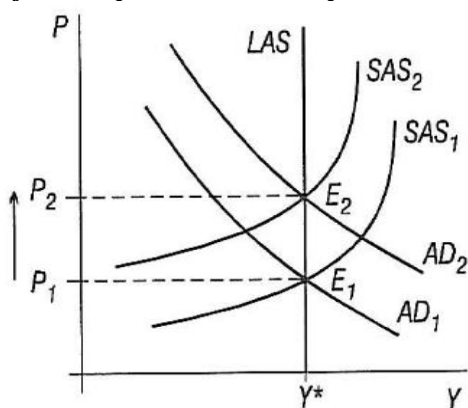

Zdroj: Pavelka, T.: Makroekonomie, s. 202

Situaci v dlouhém období popisuje graf č. 2. Díky vyšší míře inflace může po nějaké době klesnout reálná mzda pracujících. Požaduje se zvýšení nominální mzdy, to ale zvýší náklady firem na výrobu. Krátkodobá křivka agregátní nabídky (SAS) se posune směrem nahoru. Dlouhodobá křivka agregátní nabídky (LAS) má vertikální tvar. Produkt a nezaměstnanost se vrátí na svou přirozenou míru, cenová hladina ovšem opět poroste.

¹² JÍLEK, J.: Peníze a měnová politika, 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2004, s 377

Graf č. 2 *Expanzivní měnová politika v dlouhém období*

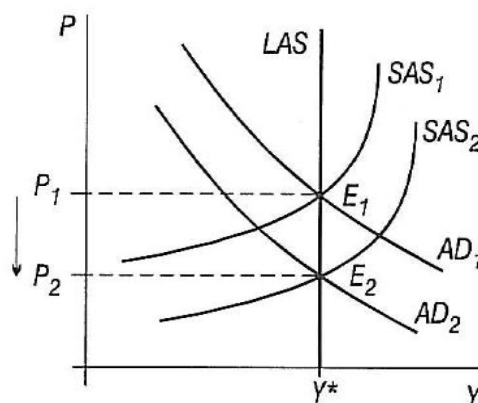
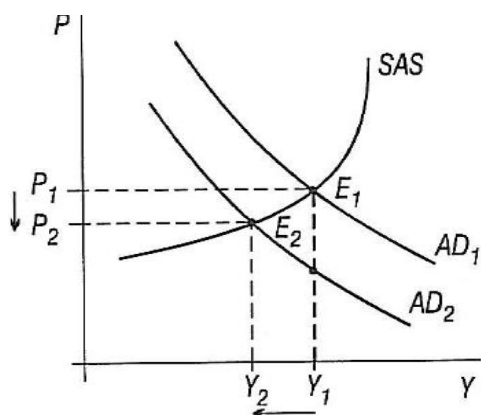

Zdroj: Pavelka, T.: Makroekonomie, s. 203

3.3.2. Restriktivní monetární politika

Opakem monetární expanze je monetární restrikce, i zde lze obdobně zachytit krátkodobý a dlouhodobý dopad graficky (grafy č. 3 a 4). Restriktivní politika je vlastně opakem expanzivní, snížením množství peněz brzdí CB přehřátí ekonomiky a může tak ovlivňovat ekonomický výstup HDP. Například když CB prodá vládní cenné papíry, sníží tím peněžní zásobu. Poptávka po penězích bude vyšší než nabídka a úroková míra stoupne. Omezí se nákupy i investice firem a křivka agregátní poptávky se posune doleva. Nezaměstnanost roste a reálný produkt klesá, stejně jako cenová hladina. CB opět nedosáhne všech konečných cílů. Pro dlouhé období platí: vysoká nezaměstnanost vyvolá pokles nominálních mezd, ceny výrobků klesají a SAS se posune dolů. Produkt a nezaměstnanost se vrátí na stabilní úroveň, cenová hladina klesá.

Graf č. 3 *Monetární restrikce-krátké období* **Graf č. 4** *Monetární restrikce-dlouhé období*

Zdroj: Pavelka, T.: Makroekonomie, s. 203, 204

Podrobnější analýzou monetární expanze a restrikce se bude zabývat analytická část této práce.

3.4. ČNB, ECB, FED

Další část této práce je zaměřena na konkrétní centrální banky a jejich fungování. Blíže je zde nastíněn chod České národní banky (ČNB), její hlavní úloha, nástroje a měnová politika, kterou ČNB provádí. Dále porovnání principu fungování ČNB s Evropskou centrální bankou (ECB) a také s politikou největší americké centrální banky FED - Federální rezervní systém.

3.4.1. České národní banka

Česká národní banka je ústřední bankou České republiky, vykonává dohled nad finančním trhem a má postavení veřejnoprávního subjektu se sídlem v Praze. V souladu s Ústavou České republiky zahájila svou činnost k 1. lednu 1993. Její činnost, organizační složení, cíle a nástroje vymezuje Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance a další právní předpisy. Hlavní cíl ČNB je¹³ pečovat o cenovou stabilitu, dále podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády směřující k udržitelnému hospodářskému růstu, pokud to není v rozporu s hlavním cílem. Dle stanovení tohoto zákona a zvláštních právních předpisů ČNB vydává bankovky a mince, určuje měnovou politiku státu, řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, vykonává dohled nad finančním trhem ČR a pečuje o jeho bezpečné fungování.

Nejvyšším řídicím orgánem je bankovní rada ČNB, která určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečňování. Stanovuje např. zásady činnosti a obchodů, organizační uspořádání a schvaluje rozpočet ČNB. Má 7 členů - guvernér, 2 viceguvernéři a 4 členové bankovní rady, jmenované prezidentem republiky na dobu 6 let.¹⁴

S platností od 1. července 2010 jmenoval prezident republiky do funkce guvernéra na šestileté období Miroslava Singera, dosavadního člena bankovní rady a viceguvernéra. Předchozím guvernérem byl Zdeněk Tůma, který podal rezignaci k 30. 6. 2010. Mezi další členy bankovní rady ČNB patří viceguvernéři Mojmír Hampl a Vladimír Tomšík, vrchní ředitelé Kamil Janáček, Lubomír Lízal, Pavel Řežábek a vrchní ředitelka Eva Zamrazilová.¹⁵

¹³ § 2 Zákon o ČNB č. 6/1993 Sb., cit. 29.8.2010

¹⁴ § 5 a § 6 Zákon o ČNB 6/1993 Sb., cit. 29.8.2010

¹⁵ ČNB, 2011, cit. 5.3.2011, <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/clenove_bankovni_rady/index.html>

V současné době využívá ČNB¹⁶ především následujících měnově-politických nástrojů k dosažení stanovených cílů, a to:

- operace na volném trhu - mají podobu repo operací ČNB, tříměsíční repo tendru, devizové operace, operace s cennými papíry
- povinné minimální rezervy - předepsaný objem stanoven na 2% PMR, v současnosti je funkce PMR jako měnově politického nástroje nízká.
- Automatické facility:

slouží k ukládání nebo poskytování likvidity přes noc (overnight, O/N), jedná se o permanentní možnost uložení či zapůjčení peněz od bank. Depozitní facility dovoluje bankám uložit u ČNB svou přebytečnou likviditu přes noc, minimální objem je stanoven na 10 mil. Kč, vyšší částky nejsou limitovány. Depozita jsou úročena diskontní sazbou, která je dolní mezí pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb. Marginální zápůjční facility poskytuje bankám možnost vypůjčit si likviditu přes noc v podobě repo operací, pokud banka uzavřela rámcovou repo smlouvu s ČNB. Minimální objem je taktéž 10 mil. Kč. Finance jsou úročeny lombardní sazbou, představující horní mez pohybu krátkodobých úrokových sazeb. ČNB má kdykoliv právo omezit či pozastavit poskytování lombardních úvěrů. Tuto facility využívají banky minimálně, z důvodu trvalého přebytku likvidity.

- Mimořádné facility:

Tyto mimořádné dodávací repo operace zavedla ČNB na podzim roku 2008 na podporu domácího finančního trhu během globální finanční krize. Jejich splatnost je stanovena na dva týdny a tři měsíce, cílem je podpora fungování trhu se státními dluhopisy. Dle aktuálních podmínek trhu by měli být tříměsíční operace na dodávání likvidity bankám zrušeny ke konci roku 2010 a dvoutýdenní bankovní rada prodloužila zatím do konce roku 2011.

3.4.2. Eurosystem a Evropská centrální banka

Evropská centrální banka je společně s národní centrální bankou součástí Evropského systému centrálních bank (ESCB). Od ledna 1999 zodpovídá za měnovou politiku v eurozóně, která se skládá ze 17 členských států. ECB je centrální bankou pro jednotnou měnu euro a s ostatními centrálními banky států tvoří Eurosystem.¹⁷ ESCB se

¹⁶ ČNB, 2011, cit. 5.2.2011, <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/>

¹⁷ ECB, *Úřední věstník Evropské unie*, 2008, cit. 29.8.2010, <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf>

řídí Smlouvou o založení Evropského společenství a Statutem Evropského systému národních bank a Evropské centrální banky. Smlouva o Evropské unii (čl. 105, odst. 1), vymezuje hlavní cíl ESCB, kterým je udržovat cenovou stabilitu v eurozóně a dále podpora obecné hospodářské politiky ve Společenství se záměrem přispět k dalším stanoveným cílům, jako jsou vysoká úroveň zaměstnanosti a trvalý neinflační růst. ECB oproti národním centrálním bankám nemá na starosti mnoho operací. V první řadě se stará a zajišťuje, aby národní centrální banky prováděli přijatá rozhodnutí jednotným způsobem. Na starosti má zejména tyto oblasti: vymezení činností Eurosystemu, koordinace a sledování měnové politiky, přijímání právních aktů, schvaluje emise bankovek, intervence na devizových trzích a provozování platebních systémů a dohled nad infrastrukturami platebního styku a dalšími infrastrukturami finančního trhu. Mezi další odpovědnost ČNB spadá například spolupráce na mezinárodní a evropské úrovni, statutární zprávy, sledování finančních rizik, provoz informačních systémů a další činnosti.¹⁸

Sídlo ECB je v Německu, ve Frankfurtu nad Mohanem. Organizační struktura ECB je tvořena výkonnou radou, radou guvernérů a generální radou. Mezi nástroje eurozóny patří podobně jako u ČNB zejména stálé facility, operace na volném trhu a minimální rezervy.

3.4.3. FED

Federální rezervní systém, častěji nazývaný FED¹⁹, je centrální bankou Spojených států amerických. Jedná se o instituci, která zodpovídá za bankovní systém a regulaci množství peněz v ekonomice. V roce 1914 po mnoha nezdarech krachujících bank Spojené státy potřebovali centrální banku pro správné fungování bankovního sektoru, a tak vznikl FED. Řídí jej sedmičlenná Rada guvernérů, jmenovaných prezidentem na funkční období 14 let. Pracovníky Fedu řídí předseda rady, pravidelně informuje kongresové výbory o politice Fedu. Součástí Fedu jsou Federální rezervní rada, jejíž sídlo je ve Washingtonu a dvanáct regionálních bank rozmístěných po celé zemi. Mezi hlavní úkoly Fedu patří regulace bank a dohlížení nad zdravím bankovního sektoru, což znamená kontrolu finančního stavu každé banky a usnadnění bankovních transakcí vypořádáním šeků. Je také bankou bank - poskytuje úvěry bankám, které si samy potřebují půjčit, pokud má nedostatek hotovosti, Fed se stane věřitelem poslední instance (pro ty co si nemohou půjčit

¹⁸ ECB, 2010, cit. 29.8.2010, <http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/orga/html/or_012.cs.html>

¹⁹ MANKIW, G. N.: *Ekonomie*, 1.vyd. Praha: GRADA Publishing 1999, s. 577-578

nikde jinde). Fed reguluje množství peněz v ekonomice, vzniká peněžní nabídka a utváří monetární politiku, kterou má na starosti Federální výbor pro volný trh (FOMC). Je tvořen sedmi členy Rady guvernérů a 5 až 12 předsedy regionálních bank. Díky FOMC může Fed zvýšit či snížit množství peněz v ekonomice. Zvýší-li výbor nabídku peněz, Fed vytvoří dolary, za které nakoupí vládní obligace od veřejnosti a zvýší tak nabídku peněz. V opačném případě by Fed obligace prodával a peněžní nabídka by se snížila.

Jako každá centrální banka, i Fed využívá určité nástroje, aby dosahoval stanovených cílů. Jsou jimi operace na volném trhu, povinné rezervy a diskontní sazba. Je zde jistá podobnost s nástroji ČNB a ECB. U Fedu tento systém probíhá však trochu odlišně.

- operace na volném trhu: nákup nebo prodej amerických obligací²⁰ Fedem, nejpoužívanější nástroj monetární politiky

- povinné rezervy: nařízení o minimální výši rezerv, které banky musí držet proti svým vkladům, používá se velice málo

- diskontní sazba: úroková sazba na půjčky, které Fed poskytuje bankám, v případě nedostatku rezerv si banka půjčí od Fedu, což umožní vytvořit více peněz. Pomocí těchto 3 nástrojů ovlivňuje nabídku peněz, avšak musí čelit také vzniklým problémům. Prvním problémem je nemožnost kontroly nad množstvím peněz, které tvoří bankovní vklady domácností. Čím více peněz vkladatelé uloží, tím více rezerv pro banky a v bankovním systému se utvoří více peněz. To samé platí také opačně. Peněžní nabídka klesne, pokud lidé nebudou mít důvěru v tento systém a Fed to nemůže nijak ovlivnit. Dalším problémem je, že banky rozhodují o výši půjčky samy. Více peněz se utvoří jen tehdy, rozhodnou-li se banky uložené peníze půjčovat dále a nebudou-li držet rezervy nad úrovní stanovené Fedem (dobrovolné rezervy). Pokud by bankéři poskytovali jen málo půjček a držené rezervy by převyšovaly, klesla by nabídka peněz také. Fed není schopen dokonale kontrolovat vkladatele ani banky, aby naprosto předvídal, co se stane. Snaží se tedy pravidelně každý týden sbírat nové informace od bank o vkladech, rezervách a změnách chování obou subjektů. Díky tomu může včas zakročit a peněžní nabídku udržet na potřebné úrovni.²¹

²⁰ Obligace: certifikát, potvrzující závazek vypůjčovatele k vlastníkovi obligace, jedná se o dluhopis, na kterém je určena splatnost zapůjčených prostředků.

²¹ MANKIWI, G. N.: *Ekonomie*, 1. vyd. Praha: GRADA Publishing 1999, s. 582-584

4. FISKÁLNÍ POLITIKA

Druhým nejdůležitějším tématem této bakalářské práce je fiskální politika. V této kapitole je nejprve vysvětlen samotný pojem fiskální politika, jednotlivé funkce, cíle a nástroje fiskální politiky. Další zaměření je určeno typům fiskální politiky a hlavní úloze, kterou tato politika plní, a dále státnímu rozpočtu a jeho problematice. Závěr kapitoly je věnován základním směrům ekonomického myšlení, které se významně podílejí na rozvoji ekonomiky a na další důležité aspekty, potřebné pro bližší pochopení tohoto významného tématu.

4.1. Definice fiskální politiky

Fiskální politika lze definovat mnoha způsoby. Záleží na konkrétních autorech různých publikací a jejich subjektivním pojetí tohoto důležitého nástroje hospodářské politiky státu. Rozdílný názor zastávají světoví ekonomové mnoha směrů. Pozornost zde bude věnována především Keynesiáncům a Monetaristům. Nelze ovšem opomíjet ani řadu dalších důležitých ekonomických směrů, které ekonomiku provázejí již dlouhou řadu let. Těmto a řadě dalším důležitým aspektům budou věnovány následující kapitoly.

Již od počátku své existence zasahoval stát do hospodářského života občanů. V raných dobách vybíral daně na financování panovnického dvora a na vedení válek, stanovoval peněžní jednotky a jednotky měr a vah. Dále vymezoval obecný právní a institucionální rámec pro působení projektů, a to zejména obranné a infrastrukturální povahy. Mimo rozpočtová omezení soukromých subjektů byly Velkorozměrné investice a navíc jejich dlouhá doba návratnosti soukromé investory odrazovala. Později v období merkantilistické politiky, zasahoval stát také do zahraničně obchodních vztahů. Ekonomická úloha státu v tomto období byla však celkově malá.²²

Fiskální politiku lze chápat jako první nástroj makroekonomického řízení, spočívající ve stanovení úrovní zdanění a výdajů k ovlivnění makroekonomické výkonnosti.²³

²² JUREČKA, V. a kol. : *Makroekonomie*, 1. vydání, Praha: GRADA Publishing 2010, s. 316

²³ SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. : *Ekonomie*, 18. vydání, Praha: SVOBODA 2007, s. 413

Fiskální politika představuje soubor nástrojů státu ovlivňujících chod ekonomiky prostřednictvím změn státních příjmů a výdajů, které mají vliv na úroveň agregátní poptávky a nabídky v zájmu dosažení určitých makroekonomických cílů.²⁴

Fiskální politika zahrnuje rozhodnutí vlády týkající se celkové úrovně vládních výdajů a rozhodnutí týkající se výše daní. V dlouhém období má fiskální politika vliv především na úspory, investice a růst, zatímco v krátkém období ovlivňuje hlavně agregátní poptávku po zboží a službách.²⁵

Trochu jiný pohled na fiskální politiku rozlišuje normativní a pozitivní pojetí. Vychází z toho, že v českém názvosloví jsou pojmy „fiskální politika“ a „rozpočtová politika“ chápány většinou jako synonyma, zatímco v anglické terminologii mají pojmy „budgetary“ respektive „fiscal policy“ odlišný význam. Vyplývá to především z převládajícího normativního přístupu, odlišného vahou základních fiskálních funkcí. V rámci rozpočtové politiky vláda prioritizuje funkci alokační nebo redistribuční, v rámci politiky fiskální klade důraz na stabilizační funkci veřejných financí.²⁶

Moderní fiskální politika se formuluje jako nedílná součást keynesiánské hospodářské makroekonomické stabilizační politiky. Jejím účelem je vyhlazení hospodářských výkyvů, usiluje o ovlivnění základních makroekonomických veličin prostřednictvím regulace agregátní poptávky a také ovlivňuje nabídkovou stranu ekonomiky. Existuje i extrémní názor, reprezentován představiteli ekonomie strany nabídky, že efekty fiskální politiky představují především dopady na potenciální produkt a stranu nabídky.²⁷

Fiskální politika vysává úspory soukromého sektoru rozsáhlým deficitem státního rozpočtu a používá je na výdaje veřejného sektoru. Bankovní sektor při všeobecné nejistotě ohledně soukromých podnikových investic dobrovolně ukládá svěřené peníze do státních dluhopisů a nesnaží se najít pro ně efektivnější lepší použití a to je pro ekonomiku české republiky velikých neštěstím.²⁸

²⁴ KLÍMA, J.: *Makroekonomie*, 2.vyd. Brno: B.I.B.S. 2006, s. 117

²⁵ MANKIW, G. N.: *Ekonomie*, 1.vyd. Praha: GRADA Publishing 1999, s. 689

²⁶ DVOŘÁK, P.: *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, vyd. 1., Praha: C:H. Beck 2008,s..26

²⁷ KRAMEŠ, Josef, *Makroekonomie: Základní kurz*, 1.vydání, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Oeconomica, 2007, s. 129

²⁸ KLAUS, Václav, *Ekonomie a ekonomika: texty z let 1996-2006*. Vyd.1., Praha: Knižní klub, 2006

Názory na fiskální politiku nejsou tedy zcela jednotné. Každý z nich zastává jinou teorii. Někteří ekonomové upřednostňují, aby stát a zejména vláda zasahovaly do fungování ekonomiky, zatímco jiní toto striktně odmítají.

4.2. Funkce, cíle a nástroje fiskální politiky

Každá politika má své cíle a nástroje, pomocí kterých se těchto cílů snaží dosáhnout. Hospodářská politika, jejímiž hlavními nástroji je fiskální politika, společně s monetární, důchodovou a vnější hospodářskou politikou tvoří nejdůležitější pilíře pro ekonomiku každého státu. Hlavními cíli hospodářské politiky ve většině vyspělých zemí světa, rozhodujících o makroekonomické výkonnosti dané země, jsou čtyři základní cíle. A to trvalý a přiměřený hospodářský růst, stabilita cenové hladiny (resp. nízká míra inflace), přirozená míra zaměstnanosti a rovnováha platební bilance (zahraniční ekonomické vztahy). Optimálním naplněním všech těchto cílů je třeba chápat jako určitý kompromis mezi nižším naplněním zbývajících cílů a vyšším naplněním některých cílů.²⁹ Různé publikace ovšem pojímají tyto cíle rozdílně. Všechny těchto cílů nelze dosáhnout současně a řešení se volí podle závažnosti a důležitosti.

Stejně jako hospodářská, tak i fiskální politika jako její nezbytná součást se snaží plnit určité cíle a k tomu využívá jednotlivé nástroje a plní důležité funkce. Fiskální politika ovlivňuje ekonomiku převážně prostřednictvím veřejných rozpočtů. Cílem je zajistit makroekonomickou stabilitu státu. Jako funkce fiskální politiky se nejčastěji uvádějí funkce alokační, přerozdělovací a stabilizační.³⁰ Alokační funkce zabezpečuje finanční prostředky na určité akce, jako jsou například řešení otázek životního prostředí nebo obrany státu. Přerozdělovací funkce řeší nežádoucí disproporce a nerovnosti a stabilizační funkce ovlivňuje hlavní makroekonomické veličiny. Tato práce bude brána především z pohledu stabilizační funkce, která vymezuje fiskální politiku v užším slova smyslu. Jak již z názvu vyplývá stabilizační je od slova stabilizovat, tudíž je úkolem zabezpečit ekonomický růst, nízkou nezaměstnanost a zajistit stabilní cenovou úroveň.

²⁹ MANDEL, M., TOMŠÍK, V., *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing 1999, s. 236

³⁰ BRČÁK, J., SEKERKA, B. : *Makroekonomie*, 1.vydání, Plzeň: ALEŠ ČENĚK 2010, s. 215

Pomocí systému veřejných financí se fiskální politika snaží zmírňovat ekonomické výkyvy v hospodářském cyklu, které mají za následek neblahý vliv na ekonomiku země.

Cíle fiskální politiky se dělí na bezprostřední a konečné. Ovlivňování agregátní poptávky a nabídky je bezprostředním cílem fiskální politiky. Jejich regulací stát naplňuje konečné cíle. Jako konečné cíle lze všeobecně formulovat úroveň produktu, zaměstnanost, cenovou stabilitu a vnější rovnováhu ekonomiky, tedy cíle stabilizační politiky.

Jednotlivé cíle se mohou vzájemně protínat či doplňovat, jiné jsou ale naprosto neslučitelné a nelze jich dosáhnout současně. K tomu, aby fiskální politika dosáhla svých cílů a plnila výše popisované funkce, využívá specifických nástrojů. Stát je reprezentován řadou orgánů a institucí, hospodaření všech těchto orgánů dohromady tvoří veřejné finance. Rozpočty ústřední vlády a rozpočty orgánů místní správy mají razantní vliv na fiskální politiku. Státní orgány čerpají nemalé peněžní částky od ostatních subjektů trhu a tím mění jejich účel i cenu výrobků. Domácnosti a výrobci se přizpůsobují, mění se úroveň zaměstnanosti i tempo ekonomického růstu v celé ekonomice. Fiskální politika se skládá ze způsobu zdanění jednotlivých tržních subjektů a výdajů z jednotlivých rozpočtů. Zdanění lze uvést na příkladě, pokud se sníží daně výrobcům v jednom odvětví, v ostatních odvětvích se zvýší. V odvětví, kde se daně snížili, lze očekávat rychlejší rozvoj. Výdaje státních orgánů mají vliv na zvyšující se agregátní poptávku, což se může projevit růstem cen, zaměstnanosti, produktu i na lepších zahraničních vztazích (otevřená platební bilance). Základem fiskální politiky je rozpočtová soustava neboli rozpočet. Skládá se ze státního rozpočtu, rozpočtů orgánů místní správy, speciálních fondů (slouží jen k přesně vymezeným účelům, například fondy sociálního zabezpečení) a financí státních podniků. Do územních rozpočtů spadají například rozpočty obcí, měst a krajů. Státní rozpočet je základním nástrojem pro uplatňování fiskální politiky. V mnoha literaturách najdeme jeho definici, jako „*centralizovaný peněžní fond, představující ústřední prvek systému veřejných financí, kterým prochází více než třetina (až polovina) celkového HDP*“.³¹ Skládá se z příjmové a výdajové složky. Obě se využívají k dosažení stanovených cílů v systému fiskální politiky. Příjmy státního rozpočtu tvoří především daňová soustava. Daně jsou „*povinné platby, které jednotlivé subjekty odvádí do státního rozpočtu v předem stanovených lhůtách a výších*“. Dalšími příjmy mohou být příjmy z prodeje či pronájmu majetku, přijaté úroky a přijaté dotace. Na výdajové stránce se podílejí zejména transferové

³¹ FUCHS, K., TULEJA, P.: *Makroekonomie*, 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita 2003, s. 163

platby a výdaje na nákup statků a služeb. Transfery mají podobu například podpory v nezaměstnanosti nebo výplaty starobních či invalidních důchodů. Je to výdaj ze státního rozpočtu, za který státní orgány nezískají žádný výrobek nebo službu. Jsou hrazeny částí daňového příjmu. Výdaje na nákup statků a služeb zahrnují financování výdajů vlády ve zdravotnictví, školství, policii, na obranu státu apod. Mezi další výdaje státního rozpočtu patří v neposlední řadě i úrok z veřejného dluhu.³²

Rozpočet ukazuje každý rok plánované výdaje a očekávané příjmy. Vláda dosahuje buď rozpočtových přebytků, nebo naopak rozpočtových deficitů. Rozdíl mezi příjmy a výdaji se nazývá saldo. Přebytek nastane, budou-li převyšovat všechny daně a ostatní příjmy nad vládními výdaji (přebytkové saldo). V opačné situaci dojde k rozpočtovému deficitu, tedy přesáhnou-li výdaje příjmy (deficitní saldo). Pokud jsou si příjmy a výdaje rovny, bude rozpočet vyrovnaný (nulové saldo).³³

Má-li vláda rozpočet deficitní, musí učinit určitá opatření. Vypůjčuje si buď prostředky od jiných státních orgánů, nebo prodá státní cenné papíry prostřednictvím trhu s cennými papíry. Držiteli cenných papírů se mohou stát domácnosti, firmy podnikatelského sektoru i jiné státní instituce. Pokud nastane rozpočtový schodek opakovaně, vzniká státní (vládní, veřejný) dluh, který je společně s dluhy orgánů místní správy a dluhy dalších státních institucí (např. dluhy státních fondů) součástí veřejného dluhu.³⁴

Na rozdíl od běžných ekonomických subjektů může vláda financovat svůj deficit také peněžní kreací. Předpokladem je spolupráce s centrální bankou, vláda požádá CB, aby koupila jí emitované cenné papíry. CB vládě potom platí penězi, které vytvořila a ta tyto peníze používá k financování svého deficitu. Tomuto procesu se říká monetizace dluhu. Většina zemí dává přednost financování spíše půjčkami nežli peněžní kreací. Existují ovšem i výjimky především u rozvinutých zemí. Např. Japonská centrální banka monetizuje vládní dluh nákupem dlouhodobých i krátkodobých vládních cenných papírů.³⁵

³² BRČÁK, J., SEKERKA B. : *Makroekonomie*, 1.vydání, Plzeň: ALEŠ ČENĚK, 2010, s. 215

³³ PAVELKA, T. : *Makroekonomie*, 2. vydání, Slaný: MELANDRIUM 2007, s. 220

³⁴ RUSMICOVÁ, L., SOUKUP, J. : *Makroekonomie. Základní kurz*, 5.vydání, Slaný: MELANDRIUM 2002, s. 107-109

³⁵ IZÁK, V., *Fiskální politika*, 1.vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 114

Příjmová i výdajová složka státního rozpočtu má razantní vliv na vývoj hospodářství v systému fiskální politiky. Může mít podobu zásahů, opírající se o jednorázové rozhodnutí příslušného státního orgánu nebo se tak může dít automaticky, předem stanovenými pravidly. Na základě toho se rozlišují dvě formy, vestavěné stabilizátory a diskrétní opatření. Každé z nich určitým způsobem ovlivňuje systém veřejných financí.

Vestavěné stabilizátory (built-in stabilizers) působí po svém zavedení do ekonomiky automaticky a nevyžadují žádná další rozhodnutí státních orgánů. Vláda instaluje stabilizátory do hospodářství a pomáhá tak zajistit efektivitu výrobních zdrojů. Snaží se, aby se skutečně vyrobený produkt odchyloval od potenciálního co možná nejméně, a tím přispívá k minimalizaci výkyvů hospodářského cyklu. V době expanze brzdí nárůst agregátní poptávky, v recesi naopak tlumí její pokles. Mezi velmi rozšířené stabilizátory patří progresivní zdanění příjmu, pojištění v případě nezaměstnanosti, státní výkup zemědělských přebytků, subvence cen v zemědělství a jiné. Diskrétní (záměrná) opatření na rozdíl od vestavěných stabilizátorů, vyžadují jednorázová rozhodnutí příslušného státního orgánu. Jedná se o rozhodnutí především o změně daňových sazeb, změně ve struktuře výdajů státního rozpočtu nebo ve výši jednotlivých položek rozpočtových výdajů. Cíle, které uskutečněná změna vyvolá na straně agregátní nabídky a poptávky, jsou spojeny s konečnými důsledky. Projeví se efekty v zaměstnanosti, v inflaci i v úrovni výstupu ekonomiky.³⁶

4.3. Typy fiskální politiky

Pomocí nástrojů fiskální politiky je ovlivňován výstup i cenová hladina ekonomiky. Vládní nákupy statků a služeb a čisté daně ovlivňují velikost agregátní poptávky. Podle toho, jak fiskální politika státu působí, se rozlišuje expanzivní nebo restriktivní fiskální politika. Obě vznikají v důsledku dopadu nástrojů na produkt.

³⁶ RUSMICOVÁ, L., SOUKUP, J. : *Makroekonomie. Základní kurz*, 5.vydání, Slaný: MELANDRIUM 2002, s. 108-109

4.3.1. Expanzivní fiskální politika

Expanzivní fiskální politika podporuje růst agregátní poptávky a sleduje stimulaci růstu výkonu ekonomiky. Daná situace, ve které se ekonomika nachází a nástroj, který se použije nebo je použit, ovlivňuje expanzivní účinek. Agregátní poptávka zvyšuje růst státních nákupů. Dopad na cenovou hladinu a na výkonnost hospodářství je závislý na využívání zdrojů ekonomikou. Ekonomika může zdroje plně využívat nebo naopak mít nevyužité výrobní kapacity. Projevují se tendence k růstu výkonu a dochází ke snižování nezaměstnanosti. Je-li výkon ekonomiky pod úrovní potenciálního produktu, expanze založená na státních nákupech vyvolává především růst výkonu. Na úrovni potenciálního produktu je stimulován především růst cenové hladiny. Toto tvrzení však neplatí pro expanzivní politiku založenou na zdanění, které může způsobit posun křivky AS doprava. Tyto závěry jsou ale platné jen v případě, sledujeme-li účinky z hlediska krátkodobého. Dlouhodobé účinky se vyznačují vertikálním tvarem dlouhodobé křivky AS.³⁷

Operuje-li ekonomika na úrovni potenciálního produktu, může být doprovázena tzv. efektem vytěšňování. Vytěšňovací efekt, vysvětluje například Mankiw jako omezování agregátní poptávky, ke kterému dochází, pokud expanzivní fiskální politika zvyšuje úrokovou míru a snižuje tím investiční výdaje.³⁸ Rostoucí vládní výdaje mají za následek snížení úrovně soukromých hrubých investic. Krátkodobě vyvolá simulace poptávky vzestup produktu, ten se ale projeví na peněžním trhu růstem úrokové míry, která odrazuje od uskutečnění investic, a rostoucí transakční poptávkou po penězích. Pokud růst vládních výdajů vyvolá reakci trhu peněz projevující se růstem úrokové míry, ovlivní tak ochotu investovat a fiskální politika vyvolává tlak na úbytek investic. Klíma rozlišuje vytěšňování podle rozsahu na úplné, neúplné nebo nulové vytěšňování.³⁹ Z dlouhodobého hlediska nemění expanzivní fiskální politika doprovázená úplným efektem vytěšnění úroveň produktu a zaměstnanost, ale vyvolává však růst cenové hladiny.

4.3.2. Restriktivní fiskální politika

Opakem expanzivní fiskální politiky je restriktivní fiskální politika. Na rozdíl od expanzivní je jejím cílem zpomalit růst agregátní poptávky nebo agregátní nabídky, či dosáhnout jejich snížení. Výsledkem může být snižování míry nezaměstnanosti, tlumení

³⁷ FUCHS, K., TULEJA, P. : *Makroekonomie*, 1.vyd., Brno: Masarykova universita, 2003, s. 170

³⁸ MANKIW, G. N.: *Ekonomie*, 1.vyd., Praha: Grada Publishing, 1999, s 691

³⁹ KLÍMA, J. : *Makroekonomie*, 2. vyd., Brno: B.I.B.S, 2004 s 124

růstu produktu či dokonce snižování jeho úrovně. Mimo to dochází také ke změně cenové hladiny. Nástrojem restriktivní fiskální politiky je zvyšování daňového zatížení a omezování vládních nákupů. Z krátkodobého hlediska způsobí snižování úrovně zaměstnanosti a reálného produktu; pokles cenové hladiny na úrovni potenciálního produktu tak i pod, v případě že se AS nemění. Pokud AS klesne výrazněji než AD, pokles produktu může mít za následek i vzestupnou cenovou hladinu. Z hlediska dlouhodobého je hlavním projevem pokles cenové hladiny a reálné i nominální úrokové míry. Soukromé investice mohou dostatečně růst a nahradit snížení státních výdajů na nákup statků a služeb, úroveň reálného produktu a zaměstnanosti zůstává stejná.⁴⁰

4.4. Významné ekonomické myšlenkové proudy a fiskální politika

Další výklad je zaměřen na důležité světové ekonomické směry, které významně ovlivnily historii, rozvoj, i současnost ekonomie a jistou měrou se budou podílet i na budoucnosti ekonomie. Jsou zde zdůrazněny také proto, že mají významný podíl na základní myšlence této práce, fiskální a monetární politice. K fiskální i monetární politice se staví konkrétní směry rozdílně. Jedni zastávají názor zásahů státu do ekonomiky země a jiní zase toto striktně odmítají. Mezi základní směry ekonomického myšlení patří klasické pojetí, keynesiánství, neokeynesiánství, konzervatismus, monetarismus a také škola racionálního očekávání.

Již od samého zrodu ekonomie před více než dvěma sty lety se ekonomové snažili zjistit, zda má tržní hospodářství sklon spontánně blížit se k rovnováze s plnou zaměstnaností, a to bez jakýchkoli státních zásahů. Za klasické se označují veškeré přístupy, které kladou důraz na automatickou koordinaci s pomocí moderních terminologií. Podle **klasického přístupu** jsou ceny a mzdy pružné a ekonomika stabilní, v důsledku toho dochází k přizpůsobování směrem k rovnováze s plnou zaměstnaností. Klasický makroekonomický názor zastávala celá řada významných ekonomů, např. John Start Mill, David Ricardo a Alfred Marshall. Klasický pohled přichází se dvěma závěry významnými pro hospodářskou politiku. První říká, že v hospodářství nastávají pouze krátké a dočasné výpadky ze stavu plné zaměstnanosti a plného využití výrobních kapacit. Druhým překvapivým závěrem je tvrzení, že politiky na podporu agregátní poptávky nedokáží

⁴⁰ FUCHS, K., TULEJA, P. : *Makroekonomie*, 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2003, s 171-172

ovlivnit výši nezaměstnanosti a reálného produktu. Monetární a fiskální politika tak změni pouze cenovou hladinu a strukturu reálného HDP.⁴¹

Teoretickým východiskem **keynesiánství** ve druhé polovině 30. let 19. století bylo dílo Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz, jednoho z nejznámějších anglických ekonomů, Johna Maynarda Keynesa, vydáno roku 1936. Touto prací zakončuje rozličnost názorů, které průběžně zastával během předchozích desetiletí. Dílo bylo také reakcí na hospodářskou krizi a její důsledky ve 30. letech a významně se zapsalo do dějin neoklasicismu. Jeho přístup ke zkoumání a zodpovídání hospodářských otázek ho odlišovalo od ostatních dosavadních ekonomů. Pokoušel se vyvrátit Sayův zákon trhu, který říká: „*Jakkoli velká agregátní nabídka si vytváří stejně velkou agregátní poptávku. To vše za předpokladu pružných cen a mezd. Tento zákon tak vylučuje nedostatečnou dlouhodobou společenskou poptávku a zároveň výrobu přebytků.*“⁴²

Keynes se snažil vyvrátit platnost Sayova zákona tím, že nově definoval tzv. funkci úspor. Klasická ekonomie vysvětlovala výši úspor výši úrokové míry. Budou tím větší, čím větší bude úroková míra. Keynes přišel s jiným vysvětlením tohoto problému. Úspory byly podle něj závislé na výši osobních důchodu (příjmů). Sníží-li se důchody, sníží se i příjmy. Pokud poklesne spotřeba, dojde ke snížení důchodů výrobců spotřebního zboží a tím i ke snížení jejich úspor. Spoření lidí se tak podle něj nakonec obrátí proti nim. Čím více budou spořit, tím menší budou mít své příjmy. To je tedy v rozporu se Sayovým zákonem. Keynes také odmítl např. koncepci výlučně dobrovolné nezaměstnanosti nebo dokonalost automatických regulátorů. Konstatoval, že hospodářský systém může nalézt rovnováhu, avšak při neúplném využití zdrojů, hlavně při nedostatečné úrovni zaměstnanosti. Svým dílem se snažil zdůvodnit nutnost zásahů státu vedoucích k vyšší úrovni poptávky. Keynesiánci chtějí, aby státní orgány včas reagovali na vývoj hospodářství a zabraňovali možným poruchám v ekonomice. Dle jejich teorie má vláda zasahovat to chodu ekonomiky neustále a mít přehled o všem co by ji mohlo ovlivnit. Stát se snaží dosáhnout dostatečné zaměstnanosti, proto musí nabídce odpovídat dostatečná poptávka. Stát by měl rostoucí poptávku podporovat doplňováním soukromých výdajů vládními ze státního rozpočtu. Hlavním nástrojem keynesiánců se proto stala fiskální politika.⁴³

⁴¹ SAMUELSON, P.A. - NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2007, s. 691-692

⁴² ZEMÁNEK, Josef, 2003, cit. 2010-29-08. <<http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-keynes>>

⁴³ FUCHS, K., TULEJA, P. : *Makroekonomie*, Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 30-31

V 50. a 60. letech 19. století na keynesiánství navázal další ekonomický směr, označovaný jako **neokeynesiánství**. Jeho vznik je zapříčiněn rozvojem keynesiánství do USA. Jedním z nejvýznamnějších představitelů neokeynesiánství se stal Paul Antony Samuelson. Propojuje keynesiánství s neoklasickou teorií v návaznosti na hospodářský cyklus. V období recese by se mělo využívat rad keynesiánství a v období vzestupu naopak nechat tržní mechanismus pracovat automaticky. Za hranice Keynesovy teorie se ale dostal až J. R. Hicks, který provedl syntézu ve spojení neoklasických a keynesiánských nástrojů. Hlavním cílem neokeynesiánců je dosáhnout dostatečné zaměstnanosti, zaměřují se také na cenovou stabilitu a na rozvoj ekonomiky se snaží působit vhodnou kombinací monetární a fiskální politiky.

V průběhu let vznikaly i směry odpůrců, tzv. **postkeynesiánci**, odmítali automatické mechanismy samoregulace. Z Anglie se postupně v 60. letech rozšířili do USA. Jejich vliv na hospodářskou politiku však nebyl příliš silný a začal pomalu slábnout od poloviny 70. let.

Od konce 70. let nastoupil další směr ekonomického myšlení, **konzervatismus**. Konzervatisté zastávají názor, že stát má stanovit přesné podmínky pro tržní subjekty, snažit se minimalizovat neustálou regulaci státem a utvářet tak optimální podmínky pro správné fungování tržního mechanismu. S růstem nabídky peněz s dlouhodobým tempem růstu ekonomiky, napomáhá stát zachovat cenovou stabilitu a dosáhnout tak dalšího cíle, zaměstnanosti. Konzervatisté využívají jako hlavní nástroj monetární politiku.⁴⁴

Nejvýznamnější složkou současného konzervatismu je chicagská forma **monetarismu**, dále sem patří ekonomie strany nabídky a nová klasická makroekonomie. Monetarismus se začal rozvíjet ke konci 60. let a orientuje převážně na peněžní teorii, politiku a bankovní stránky ekonomie. Jeho vznik je spjat se jménem dalšího významného ekonoma, Milтона Friedmana, který odmítá stimulaci ekonomického růstu, usilování o dosažení stavu plné zaměstnanosti a je proti růstu ekonomické role státu vůbec. Podle jeho názoru zavinily formy státních zásahů neokeynesovských doporučení vysoká tempa inflace i vznik dalších poruch v ekonomice. Je tedy třeba ponechat regulace vývoje ekonomiky tržnímu mechanismu. Státní zásahy totiž způsobují šoky, které vychylují ekonomiku z rovnovážné vývojové dráhy a způsobují nerovnováhu. Milton Friedman a ostatní monetaristé zpochybňují efektivnost keynesovské rozpočtové politiky a předkládají svá

⁴⁴ FUCHS, K., TULEJA, P., Makroekonomie, Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 30 - 31

vlastní doporučení, jak dosáhnout vysoké zaměstnanosti, hospodářského růstu a vyloučit inflaci.⁴⁵ Striktně kritizují veškeré formy zásahů státu v podání keynesiánců. Dle jejich názoru nemůže vláda dosáhnout všech svých cílů současně a je potřeba uplatňovat protiinflační hospodářskou politiku a ovlivňovat množství peněz v ekonomice. Jak již vyplývá také z názvu, monetaristé dávají přednost monetární politice a využívají ji jako svůj hlavní makroekonomický nástroj.

Na monetarismus navázala **nová klasická makroekonomie** (někdy označována také jako monetarismus II). Proti státním zásahům a keynesiánství vystupují ještě ostřeji, představiteli jsou např. R. E. Lucas, T. J. Sargent, R. J. Barro. Tento myšlenkový proud zapříčinil vznik novému směru, **hypotéze racionálního očekávání**. Očekávání jsou předpovědi budoucích hodnot ekonomických proměnných, závažných pro současná rozhodnutí. Představitelé této teorie kladou důraz právě na slovo racionální, vycházející z představy zcela rozumného reagování subjektů na změny hospodářské situace. Není-li toto chování negativně ovlivňováno rušivými momenty, jako jsou státní zásahy, je zárukou stability ekonomiky. Také zdůrazňují, že hospodářský subjekt, má-li k dispozici odpovídající informace, neudělá tutéž chybu dvakrát a není důvod se domnívat, že by státní zásahy mohly pozitivně ovlivnit vývoj ekonomiky. Ekonomie strany nabídky je spolu s monetarismem od počátku 80. let teoretickým východiskem tzv. reagonomiky. S monetarismem ji spojuje celá řada myšlenek, včetně společných doporučení k omezení role státu v hospodářství. Doplňuje jej tím, že se soustřeďuje na jinou složku peněžní stránky ekonomiky, a to na daňový systém.⁴⁶

⁴⁵ SOJKA, M., *Milton Friedman: Svět liberální ekonomie*, 1. vydání, Praha, EPOCHA, 1996, s. 63-64

⁴⁶ FUCHS, K., TULEJA, P. : *Makroekonomie*, Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 32 - 33

5. ANALÝZA EXPANZE A RESTRIKCE MONETÁRNÍ POLITIKY

Zatímco v teoretické části této bakalářské práci byla věnována pozornost především výkladu základních pojmů, definic a problémům monetární a fiskální politiky. Praktická část bude zaměřena na konkrétní způsoby a možná řešení vybraných ekonomických problémů. Nejprve na analýzu expanze a restrikce monetární politiky, kde předmětem zkoumání budou zejména účinky expanzivní a restriktivní politiky na rovnováhu na peněžním trhu a také vzájemný vztah mezi ovlivňováním množství peněz v ekonomice a regulací úrokových sazeb. Dále bude uveden konkrétní příklad makroekonomického modelu fiskální politiky IS-LM a vysvětlení principu tohoto modelu. Vzhledem k současné ekonomické situaci bude předposlední kapitola věnována rovněž jednomu z velice aktuálních témat v společnosti, a to finanční krizi.

5.1. Vývoj ekonomiky z pohledu měnové politiky

Již historie pojednává o tom, že v dobách tučných by se měly vytvářet určité rezervy a v dobách špatných by se měla ekonomika podporovat. Každá země, respektive její vláda se tak ale ovšem vždy nechová a nedělá tyto opatření. Ekonomická teorie říká, že v době kdy se ekonomice daří, by jí stát měl podporovat různými opatřeními a snažit se především o ekonomický růst. Opatření na podporu ekonomiky mohou být měnová nebo fiskální.

Centrální banky mohou ovlivňovat množství peněz v ekonomice nebo se zaměřit na úroveň úrokových měr. Nemohou však současně zvyšovat a snižovat množství peněz a provádět tam expanzivní i restriktivní měnovou politiku. Stejně tak nelze dosáhnout stabilní úrokové sazby a konstantní nabídky peněz v ekonomice a tudíž i cen zároveň. Na kterou veličinu působit se banka rozhoduje podle konkrétní situace v ekonomice a na trhu peněz a řeší tzv. dilema centrální banky. ČNB má za úkol volit úroveň úrokových sazeb takovým způsobem, aby se inflace udržela na nízké a stabilní úrovni, aniž by to zbytečně zpomalovalo nebo naopak přehnaně urychlovalo tempo růstu ekonomiky.

5.1.1. Vývoj úrokových sazeb

Jedním z monetárních opatření centrální banky pro podporu ekonomiky je regulace úrokových sazeb. Mezi základní sazby ČNB patří diskontní sazba, dvoutýdenní repo-sazba a lombardní sazba. Povinné minimální rezervy v posledních letech ČNB už moc nepoužívá. Tabulka č. 1 Měnově-politické nástroje, ukazuje přehled používaných nástrojů ČNB v posledních dvou letech. Je zde uvedena procentuální sazba a údaj od kdy je daná výše sazby měnově-politického nástroje používána. Aktuální změna 2T repo-operací a lombardní sazby proběhla v květnu 2010, diskontní sazbu měnila ČNB naposled v srpnu 2009. Poslední změna PMR pro banky a stavební spořitelny a ČMZRB nastala v říjnu 1999, od té doby zůstaly úrokové míry neměnné.

Tabulka č. 1 Měnově-politické nástroje

dvoutýdenní repo operace - 2T repo sazba	0,75 %	květen 2010
depozitní facilitata - diskontní sazba	0,25 %	srpen 2009
marginální zápůjční facilitata - lombardní sazba	1,75 %	květen 2010
banky	2,00 %	říjen 1999
stavební spořitelny a ČMZRB	2,00 %	říjen 1999

Zdroj: ČNB,
2011

V další tabulce č. 2 je zpracován průběh vývoje jednotlivých úrokových sazeb v letech 2008 až 2010.

Tabulka č. 2 Změny v měnově-politických nástrojích ČNB (2008-2010)

Stav k	2T repo sazba (%)	Diskontní sazba (%)	Lombardní sazba (%)
8.2.2008	3,75	2,75	4,75
8.8.2008	3,5	2,5	4,5
7.11.2008	2,75	1,75	3,75
18.12.2008	2,25	1,25	3,25
6.2.2009	1,75	0,75	2,75
11.5.2009	1,50	0,50	2,50
7.8.2009	1,25	0,25	2,25
17.12.2009	1,00	0,25	2,00
7.5.2010	0,75	0,25	1,75

Zdroj: ČNB, 2011, vlastní zpracování

Z této tabulky vyplývá, že ČNB v těchto letech snižuje úrokové míry a to 2T repo sazbu, diskontní a lombardní sazbu. Poslední změna nastala k 7. 5. 2010. Dvoutýdenní repo-sazba klesla tomuto datu z 1, 00% na 0,75%, lombardní sazba také poklesla o 0,25%, zatímco diskontní sazba zůstala stejná. Snižováním úrokových sazeb tedy ČNB prosazuje expanzivní monetární politiku.

Tabulka Změny v měnově-politických nástrojích ČNB (1993-2010) zhodnocuje průběh vývoje 2T repo-sazby, diskontní sazby a lombardní sazby a také PMR z primárních vkladů. Pro zajímavost jsou zde uvedena data ohledně změn úrokových sazeb již od roku 1993 až do současnosti. Z tabulky vyplývá, že úrokové sazby od roku 1993 výrazně klesají a v současné době dosahují minimálních hodnot. A základní úroková sazba, od které se odvíjí úročení komerčních úvěrů, zůstala už od května 2009 na historickém minimu 0,75 procenta. Tabulka je uvedena v přílohách.

Členka bankovní rady ČNB Eva Zamrazilová uvedla, že dlouhodobě uvolněná měnová politika nese s sebou riziko nejen pro finanční stabilitu, ale i pro hospodářský růst. A pro českou ekonomiku by nyní bylo nejvhodnější nastavení hlavní úrokové sazby v rozmezí 1 a 1,5 procenta. Současné nastavení úrokových sazeb bylo podle Zamrazilové na místě v krizové situaci, nyní je naopak třeba dát jasný signál, že krize skončila. Na posledním měnovém jednání (22. prosince 2010) hlasovala Eva Zamrazilová jako jediná pro zvýšené sazby z historického minima 0,75 procenta, kde je již od počátku. Byla také jediným zastáncem utahování české měnové politiky již na předchozích měnových zasedáních bankovní rady. Aktuální prognóza vývoje úrokových sazeb ČNB však zatím nepočítá se zvyšováním sazeb.⁴⁷

Analytici očekávají většinou růst úrokových sazeb až od druhého čtvrtletí letošního roku. Od sazeb centrální banky se odvíjejí úroky bankovních vkladů a úvěrů. Podnikům nižší úroky přinášejí levnější úvěry na investice a provoz, domácnostem levnější půjčky na bydlení. Toto pravidlo ovšem příliš neplatilo v loňském roce kvůli krizi a tržní sazby zohledňovaly vývoj sazeb ČNB pouze v omezené míře. V poslední době již i některé banky reagují na nízké úrokové sazby a snižují například úročení hypoték.⁴⁸

⁴⁷ HÖFFEROVÁ, Marie. *Kurzy.cz*, 26.1.2011, cit. 2011-02-24. <<http://zpravy.kurzy.cz/261373-zamrazilova-cnb-uvolnena-menova-politika-prinasi-rizika-neutralni-jsou-sazby-mezi-1-a-1-5/>>

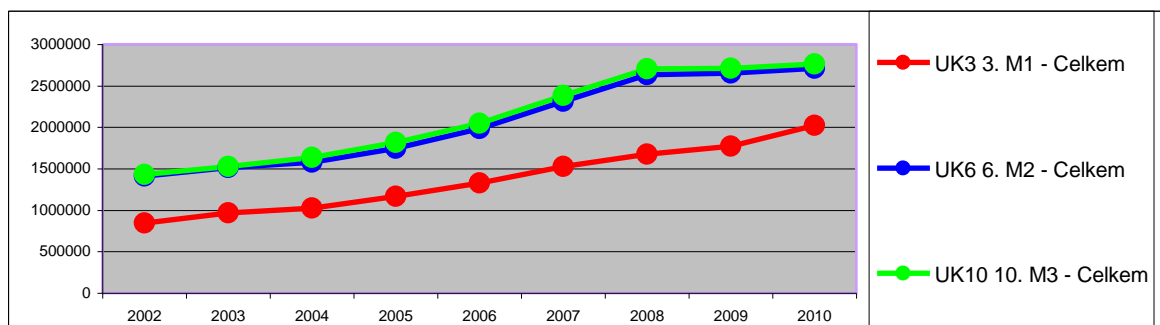
⁴⁸ *E15.cz*, 7.1.2011, cit. 2011-02-24. <<http://zpravy.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/rust-urokovych-sazeb-cnb-chtela-opet-jenom-zamrazilova>>

Většina českých bank nereagovala na snížení úrokových sazeb ČNB, banky se nepotýkaly s výraznými problémy nesplácení vkladů a k finanční krizi v ČR tedy nedošlo.

5.1.2. Množství peněz v ekonomice

Dalším důležitým opatřením v rámci měnové politiky ČNB je ovlivňování nabídky peněz. Dle národní definice ČNB je M1 úzký agregát, zahrnuje oběživo a jednodenní vklady. M2 obsahuje M1, vklady s dohodnutou splatností, vklady s výpovědní lhůtou a repo operace a je to široký peněžní agregát. Sektor držby peněz tvoří domácnosti, finanční instituce a nefinanční podniky. Do tohoto sektoru se nezahrnují vládní instituce.

Graf č. 5 Peněžní agregáty (stavy) celkem

Zdroj: ČNB, 2011, vlastní zpracování

Z grafu (č. 5) ČNB vyplývá, že česká ekonomika postupně zvyšuje celkové množství peněz, podporuje tím ekonomiku a provádí tak expanzivní měnovou politiku. Na grafu uvedeného v přílohách je lze vidět souměrnost a podobnost agregátů M2 a M3, kteří kopírují téměř stejnou trajektorii již od roku 2002. Objem oběživa se od roku 2002, kdy dosahoval necelých 198 mld. Kč po dobu osmi let zvýšil téměř o 160 mld. Kč, jak vyplývá ze zatím posledního zjištěného údaje, který se datuje k 31.12.2010. Množství jednodenních vkladů v letech 2002 až 2010 také výrazně vzrostlo, a to o více než 1 020 mld. Kč. Počet vkladů s dohodnutou splatností do 2 let se v průběhu posledních dvou let snížil obdobně jako vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců. Zlomovým rokem byl právě rok 2008, kdy probíhala globální finanční krize, do té doby tyto vklady narůstaly. Celkový agregát M2 ale průběžně narůstá podobně jako peněžní agregát M3. Také vývoj repo operací a podílových listů peněžního trhu od finanční krize poklesl. Stát tedy poskytuje levné peníze, zvyšováním peněz v ekonomice se snaží podporovat podniky, ale dochází k problému

odbytu a určité investice se projeví s časovým zpožděním 1 až 1,5 roku. Údaje jsou uvedeny tabulce v přílohách.

5.1.3. Vývoj inflace

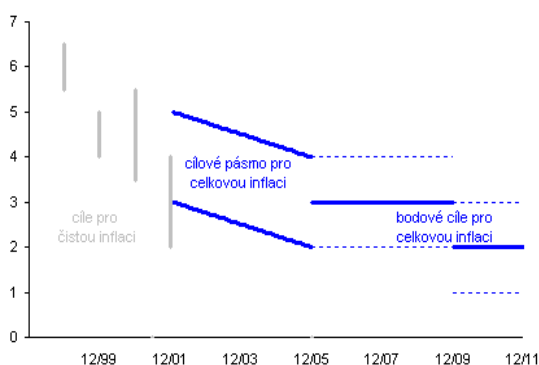
Jedním ze čtyř hlavních makroekonomických ukazatelů ekonomiky ČR je inflace. Nestálá a vysoká inflace ekonomice škodí. Pohyb inflace způsobuje kolísání úrokových sazeb s následnými výkyvy v přílivu a odlivu krátkodobého rizikového kapitálu, který vede také ke kolísání měnového kurzu. V současné době je u ECB a ve většině centrálních bank vyspělých zemí hlavním cílem udržování inflace na nízké úrovni. Pro ČR je také důležitá vzhledem k tomu, že se jedná o jednu z podmínek pro přistoupení k eurozóně a zavedení jednotné měny eura v rámci integrace do evropských hospodářských struktur. Aby mohly členské státy EU přistoupit k eurozóně, musí splnit tzv. maastrichtská konvergenční kritéria. Jde o soubor několika požadavků vymezující oblasti, ve kterých se kandidátské země musí přiblížit ekonomikám eurozóny (viz Tabulka č. 3 Maastrichtská kritéria). Česká ekonomika již dnes většinu požadavků splňuje, avšak výzvu do budoucna představuje především snížení deficitu veřejných financí. Přistoupení ČR k eurozóně má posílit makroekonomickou stabilitu české ekonomiky a celkově vést k urychlení reálné konvergence české ekonomiky k ekonomikám EU. ČNB zastává názor, že ČR by měla přistoupit k eurozóně, jakmile budou pro to vytvořeny ekonomické podmínky. Dalším nezbytným předpokladem je zejména reforma systému veřejných financí a prohloubení strukturálních reforem, např. zlepšení fungování trhu práce. Na druhou stranu však po vstupu ČR do eurozóny nebude moci ČNB nadále provádět svou měnovou politiku nezávisle, jakož tomu bylo doposud a bude se muset přizpůsobovat podmínkám eurozóny.⁴⁹

V lednu 1998 přešla měnová politika ČNB k režimu cílování inflace a usiluje tak o to, aby se inflace za normálních vnějších ekonomických podmínek pohybovala na úrovni vyhlášeného inflačního cíle. Ve srovnání s ostatními měnově-politickými režimy jako jsou např. cílování peněžní zásoby nebo cílování měnového kurzu, je tento zaměřen především přímo na kontrolu inflace. Vývoj inflačních cílů cílování inflace v ČR je vidět na Graf č. 6

⁴⁹ Česká národní banka, 2003-2011, cit. 2011-02-09
<http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/menova_politika_cnb.html>.

Inflační cíle ČNB. Měnově-politické rozhodování ČNB se neřídí současnou situací, ale prognózou budoucího vývoje. Soustřeďuje se na období vzdálené zhruba 12 - 18 měsíců od současnosti, které se nazývá horizont měnové politiky. Vzhledem ke zpoždění mezi nejnápadnějším dopadem do inflace a měnově-politickým opatřením zvažuje ale i vývoj před ním a po něm. Inflace se může ocitnout na určitou dobu mimo toleranční pásmo inflačního cíle, a to i přes pečlivě uvážená měnově-politická rozhodnutí. Může tak nastat pokud rozhodnutí vycházela z prognózy, kterou následná skutečnost nepotvrdila. Vzhledem k tomu, že předpovídání ekonomického vývoje je velmi obtížné, menší či větší nenaplnění se vyskytuje nejen u prognóz vytvářených v ČNB, ale téměř u všech prognóz. Příčinou bývá výrazná změna hodnoty některé vnější veličiny důležité pro českou inflaci. Patří sem například ceny surovin a potravin na světových trzích, jejichž vývoj lze předpovídat jen s velkou mírou nejistoty, českou inflaci ovlivňují přitom velmi často a zřetelně. Poměrně kolísavý vývoj inflace v ČR naznačuje Graf č. 7 Vývoj inflace v ČR.⁵⁰ Je zde zachycen vývoj inflace z pohledu meziročního růstu spotřebitelských cen v období 1998 až 2010. Meziroční růst spotřebitelských cen během posledních dvou let spíše klesá, oproti tomu v roce 1998, 2002 a 2008 dosahoval vysokých hodnot. Velikou roli hrál v minulých letech ve vývoji českých cen také obtížně předvídatelný rozsah změn nepřímých daní, poplatků a regulovaných cen.

Graf č. 6 Inflační cíle ČNB

Graf č. 7 Vývoj inflace v ČR (meziroční růst spotřebitelských cen)

Zdroj: ČNB, 2011

⁵⁰ Česká národní banka, 2003-2011, cit. 2011-02-09
<http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/menova_politika_cnb.html>.

Tabulka č. 3 Maastrichtská kritéria

VELIČINA	KRITÉRIUM
Inflace (%)	max. 1,5 p.b. nad průměr tří zemí Evropské unie s nejnižší kladnou inflací
Dlouhodobé nominální úrokové sazby (%)	max. 2 p.b. nad průměr tří zemí Evropské unie s nejnižší kladnou inflací
Deficit veřejných rozpočtů (% HDP)	max. 3 % HDP
Hrubý veřejný dluh (% HDP)	max. 60 % HDP
Stabilita kurzu měny (%)	2 roky úspěšného členství v systému ERM II, tj. bez vybočení kurzu mimo stanovený interval kolem oficiálně vyhlášené střední hodnoty

Zdroj: ČNB, 2011

Následující tabulka č. 4 Průměrná meziroční inflace (1995-2010) zachycuje a porovnává průměrnou meziroční inflaci v letech 1995 až do roku 2010. Z tabulky je vidět, že míra inflace je poměrně kolísavá. Je zde znázorněna míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, vyjadřující procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12-ti předchozích měsíců.

Tato míra inflace je vhodná při úpravách nebo posuzování průměrných veličin. Bere se v úvahu zejména při propočtech reálných mezd, důchodů apod. Průměrná meziroční míra inflace v roce 2010 byla 1,5 %, v roce 2009 dosahovala 1,0 %. Aktuální údaje o míře inflace zaznamenané k únoru 2011 jsou 1,7 %, v lednu tohoto roku to bylo 1,6%. Hodnota za rok 2010 je v pořadí třetí nejnižší. V tabulce si můžeme všimnout údaje z roku 1998, kdy průměrná meziroční míra inflace dosahovala až 10,7 %, oproti tomu v roce 2003 to bylo pouhých 0,1 %. V roce 2008 propukla celosvětová ekonomická krize, která zapříčinila zvýšení průměrné meziroční míry inflace na 6,3%.

Tabulka č. 4 Průměrná meziroční míra inflace (1995-2010)

Rok															
95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5

Zdroj: Český statistický úřad, 2011

6. FISKÁLNÍ POLITIKA V MAKROEKONOMICKÝCH MODELECH

Existuje velké množství makroekonomických modelů, ve kterých se jak fiskální, tak i monetární politika může vyskytovat a pomocí kterých se zjišťuje účinnost či neúčinnost těchto politik. V této části bude věnována pozornost především makroekonomickému modelu IS-LM, pomocí kterého bude zkoumána účinnost fiskální politiky. Dále zde bude zmíněn hospodářský růst, analýza hrubého domácího produktu jako důležitý makroekonomický ukazatel a analýza veřejného dluhu.

6.1. Analýza fiskální politiky v modelu IS-LM

Zvolený model IS-LM je považován za jeden z nejběžnějších makroekonomických modelů a autor této práce jej zvolil, jelikož ho považuje za nejvhodnější pro analýzu fiskální politiky z pohledu stabilizační politiky.

Analýza modelu IS-LM zahrnuje křivky IS představující situaci na trhu produktů a křivky LM vyjadřující situaci na trhu kapitálovém. Na trhu produktů je podmínkou rovnováhy rovnost reálného produktu Y a reálných agregátních výdajů, tedy rovnost AS a AD. Model IS-LM zvažuje nejen situaci na trhu zboží ale také na trhu peněžním, což je jeho předností oproti modelu AS-AD. Na trhu peněz je základní podmínkou modelu rovnost reálné poptávky po penězích s reálnou peněžní nabídkou.⁵¹

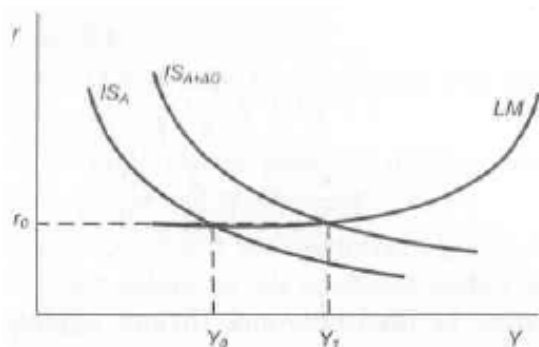
K fiskální expanzi dochází vlivem růstu vládních výdajů (G), růstem transferových plateb (TR) nebo poklesem zdanění. Bodem rovnováhy je E_0 . Zvýšením vládních výdajů (G) dojde ke zvýšení výdajů autonomních (A) a posunu křivky IS doprava nahoru a nazve se IS' .

Účinnost fiskální politiky může být různý, záleží na použitém nástroji. Vycházíme ze vztahu $\Delta Y = \gamma \Delta A + \beta \Delta M/P$. Nabídka reálných peněz M/P je rovna nule a fiskální expanze představuje růst vládních výdajů G o ΔG , v takovém případě se jedná o vytěšňovací efekt vládních výdajů. Fiskální politika je maximálně účinná v případě, že vytěšňovací efekt bude nulový. Situaci znázorňuje graf č. 8.

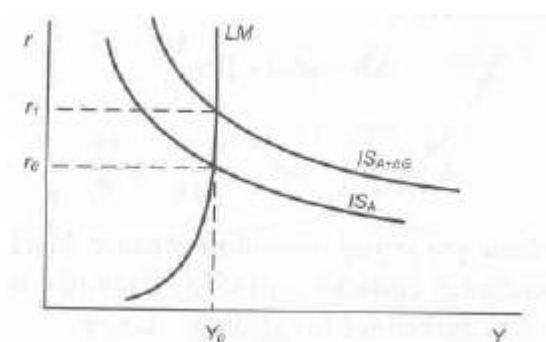
⁵¹ DVOŘÁK, P., *Vybrané problémy hospodářské politiky*, 1.vyd., VŠE, Oeconomica, 2004

V opačném případě je fiskální politika neúčinná. Jedná se o klasický případ, ve kterém dojde k úplnému vytěsnění soukromých výdajů výdaji vládními. Nastane tak v případě, že $h \rightarrow 0$ a $\gamma \rightarrow 0 \Rightarrow \Delta Y = \gamma \Delta G \rightarrow 0$. Vytěšňovací efekt zde působí v plném rozsahu a dochází k celkovému vytěsnění investic.⁵² Situaci, kdy je fiskální expanze zcela neúčinná zobrazuje graf č. 9.

Graf č. 8: Plný účinek fiskální expanze

Graf č. 9: Neúčinná fiskální politika

Zdroj: Brčák, J., Sekerka, B.: Makroekonomie (2010)

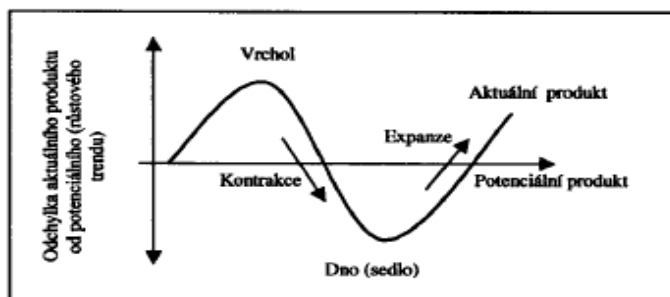
6.2. Hospodářský růst

Již od průmyslové revoluce na konci 18. století až do dnes se pozoruje hospodářský růst v dlouhém horizontu. Toto tempo ale není rovnoměrné. Pravidelně se opakující kolísání skutečného produktu kolem potenciálního se nazývá hospodářská cyklus. Skládá se ze 4 fází, a to recese, dno, expanze a vrchol. Recese (kontrakce) je obdobím, kdy se ekonomická aktivita zpomaluje, dochází k ní, pokud HDP klesne 2 čtvrtletí po sobě. Hluboký a dlouhotrvající pokles se nazývá deprese, někdy bývá označován také jako hospodářská krize. V této fázi klesají investice, důchody a také většinou míra inflace i cenová hladina. Dno je nejnižším bodem výkonu ekonomiky, skutečný produkt se nachází na nižší úrovni než potenciální a vzniká tzv. produkční mezera. Následuje oživení ekonomického růstu neboli expanze.⁵³

⁵² BRČÁK, J., SEKERKA, B.: *Makroekonomie*, 1. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 121-122

⁵³ HLADÍK, René, *Makroekonomie. Základní kurz (pro bakalářský stupeň vysokých škol)*, 2. vyd., Nové Město nad Metují, RENECCO 2008, s. 184-185

Graf č. 10: Fáze hospodářského cyklu

Zdroj: Klíma, J. Makroekonomie, s. 51

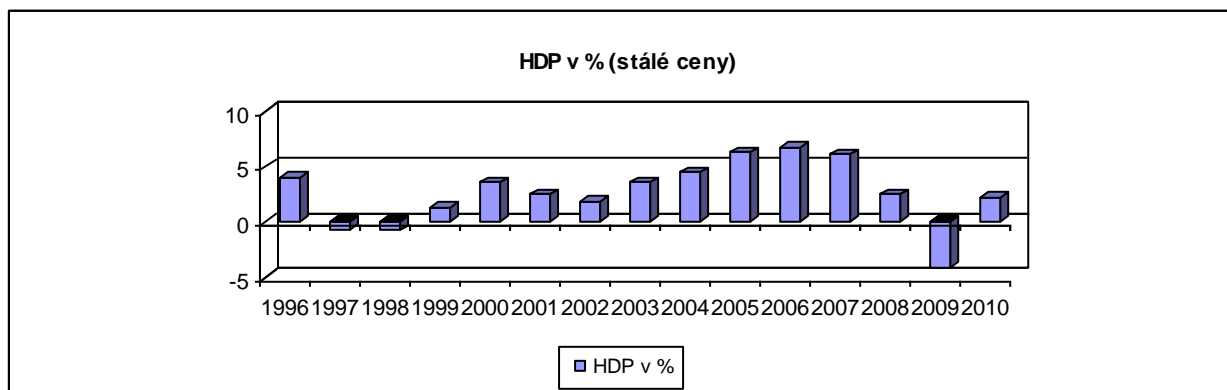
Z krátkodobého hlediska je většinou hospodářský růst popisován pomocí tempa reálného produktu Y, nejčastěji se měří hrubým domácím produktem (HDP). Ekonomický růst je pak spojen s cyklickým vývojem ekonomiky a je chápán také jako důležitý předpoklad pro zvyšování životní úrovně obyvatelstva země.⁵⁴

6.2.1. Hrubý domácí produkt

Jedním z hlavních makroekonomických ukazatelů je Hrubý domácí produkt (HDP). Vývoj této veličiny, která dává přehled o situaci ekonomiky České republiky, znázorňuje graf č 11. Údaje zahrnují data od roku 1996 až 2009 a jsou uvedeny ve stálých cenách a vyjádřené procentuální změnou. Na grafu je vidět, že v letech 1996, 2000 a 2003 až 2007, se české ekonomice dařilo, k mírnému poklesu meziročního růstu HDP došlo v letech 1997 a 1998. Oproti tomu v roce 2008 v důsledku hospodářské krize se projevilo postupné snižování růstu HDP na 2,5 %. Během posledního čtvrtletí 2008 vstoupila ekonomika do recese a v prvním čtvrtletí 2009 se její výkon celkově ještě snížil. Dále docházelo už jen ke slabému oživení. Propad HDP částečně zastavily zahraniční poptávky a také šrotovné, zavedené v některých evropských zemích. V roce 2009 klesl HDP až na hranici - 4,1 % a ekonomika ČR se nacházela v recesi. V roce 2010 se situace už spíše uklidnila a ekonomický růst začal opět mírně stoupat. Celkově za tento rok vzrostl reálný produkt meziročně o 2,2 % a ekonomika se pomalu navrácí do fáze expanze. Ve 4. čtvrtletí 2010 vykazoval HDP meziroční růst 2,6 %.

⁵⁴ SLANÝ, A., *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*, 1.vyd., Praha: C.H.Beck, 2003, s. 90-91

Graf č. 11 Vývoj HDP v ČR (1996-2009)

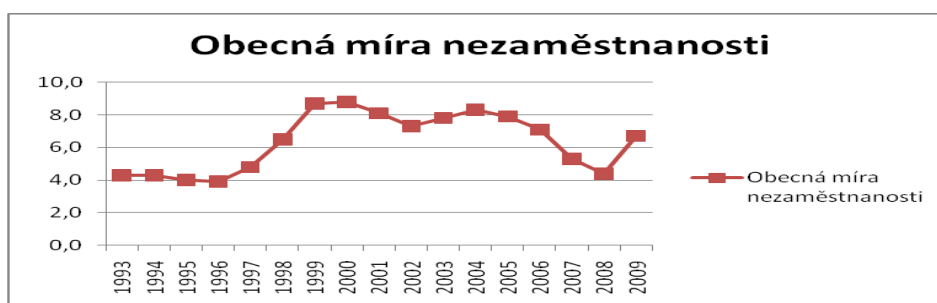

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování (2011)

6.2.2. Vývoj nezaměstnanosti

Graf č. 12 popisuje obecnou míru nezaměstnanosti v období let 1993 až 2009. Jak lze vidět na grafu také míra nezaměstnanosti poměrně kolísá, zatím co v letech 1993 až 1997 dosahovala nižších hodnot, od roku 1998 začala stoupat a např. v roce 2000 činila 8,8%. Krize roku 2008 způsobila snížení exportu z Evropy do USA a tím i zvýšení míry nezaměstnanosti. V České republice se projevila v této oblasti až od konce roku 2008, kdy začínalo docházet k hromadnému propouštění, např. v automobilovém průmyslu. V roce 2009 byla míra nezaměstnanosti 6,7 %. Poslední známý údaj míry nezaměstnanosti je z února 2011 a je roven 9,6 %.

Graf č. 12 Vývoj míry nezaměstnanosti

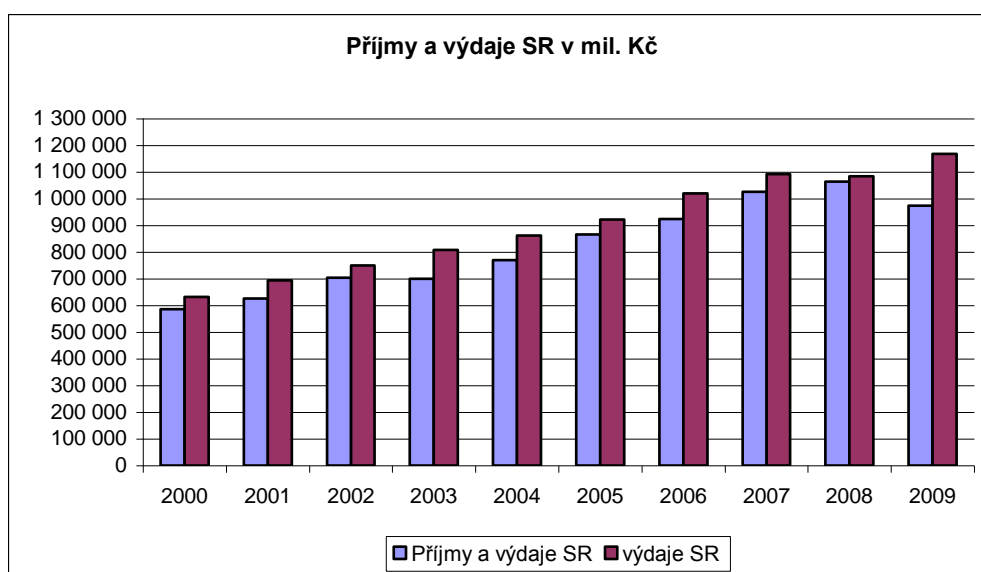
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování (2011)

6.2.3. Analýza státního rozpočtu

Důležitým fiskálním ukazatelem je saldo příjmů a výdajů státního rozpočtu. Graf číslo 13 Vývoj příjmů a výdajů v ČR v letech 2000 až 2009 popisuje celkové příjmy a výdaje. Z grafu je patrné, že v tomto období docházelo k převaze celkových výdajů nad

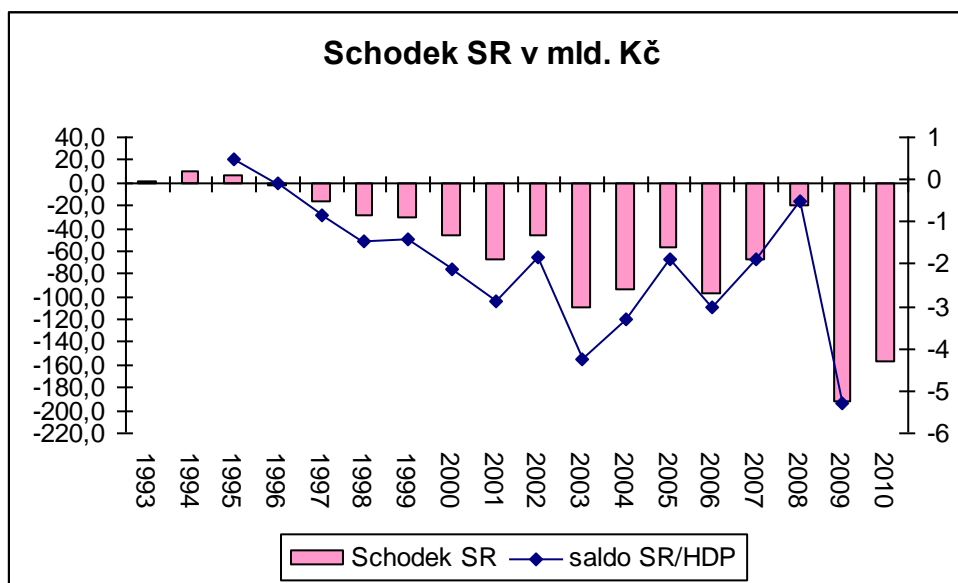
příjmy a tím k narůstání salda mezi nimi, neboli schodku státního rozpočtu, který zobrazuje graf č. 14. Je zde znázorněno pokladní plnění státního rozpočtu již od vzniku samostatné České republiky (1993) až po současnou. Pouze v letech 1993 až 1995 dosahoval státní rozpočet přebytku, i když největší nastal v roce 1994, a to 10,4 mld. Kč. Od následujícího roku však k plnění rozpočtu docházelo pouze v záporných hodnotách. V souvislosti se zpomalováním hospodářského růstu se v tomto roce začal také zvyšovat deficit veřejných financí, což vedlo ke zvýšení podílu veřejného dluhu na HDP. Největší cifry vypovídají o roce 2009, kdy deficit SR se navýšil na rekordních 192,4 mld. Kč. Přitom plánovaný schodek pro tento rok byl 52,2 mld. Kč., čímž došlo k překročení o 140,2 mld. Kč. Ekonomika ČR se nacházela v období recese a docházelo k hospodářskému poklesu. V roce 2010 byl stanoven na 156,4 mld. Kč a Ministerstvo financí má v plánu snížit tento schodek až na 135 mld. Kč.

Graf č. 13 Vývoj příjmů a výdajů ČR (2000 – 2009)

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, Český statistický úřad, vlastní zpracování (2011)

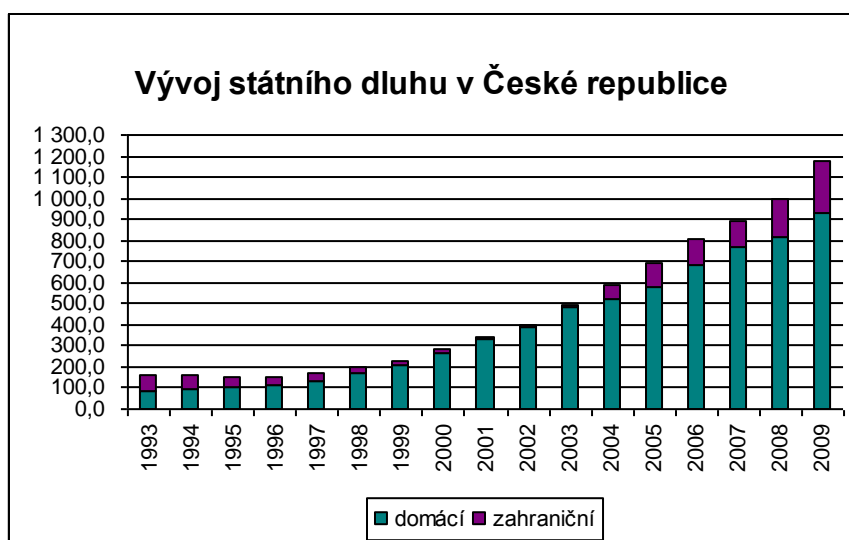
Graf č. 14 Plnění státního rozpočtu (1993 – 2010)

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, Český statistický úřad, vlastní zpracování (2011)

Státní dluh (graf č. 14) narůstá v České republice každým rokem. Největší podíl na něm má domácí dluh. Zatímco v roce 1993 byl státní dluh ve výši 158,8 mld. Kč, v roce 2009 dosáhl již 1 178,2 mld. Kč, což znamená nárůst až o 1 019,4 mld. Kč, a to je pro Českou republiku alarmující. Ke konci roku 2009 dlužily české domácnosti bankám téměř bilion Kč (973,5 mld. Kč). Oproti roku 2000 se zadluženost zvýšila osmkrát. K největšímu nárůstu dochází v posledních letech.

Graf č. 15 Vývoj státního dluhu v ČR (1993 – 2010)

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, Český statistický úřad, vlastní zpracování (2011)

7. FINANČNÍ KRIZE

V roce 2008 zasáhla finanční krize bezmála celý svět a zapříčinila mnoho problémů nemálo desítkám zemí, ke kterým patří i Česká republika. Tato krize započala v Americe problémy a následným bankrotem hypotečního trhu. Postupně vyústila v krizi hypoteční, finanční, hospodářskou, měnovou a téměř celosvětovou. Promítla se do finančního sektoru, většiny hospodářských, průmyslových, obchodních odvětví, ale také do soukromé sféry, a to zejména drtivým dopadem na občany jednotlivých států, vysokou mírou nezaměstnanosti a rostoucí inflací. Někdy bývá označována také jako „krize století.“

Zvláštní vyšetřovací komise amerického Kongresu konstatovala, že finanční krizi v roce 2008 se dalo předejít. Na svědomí ji mají špatná rozhodnutí amerických vlád, zanedbaný dohled regulačních úřadů, nedbalost ratingových agentur a rizikové chování finančních korporací z Wall Streetu.⁵⁵

ČR primárně nezasáhla krize finanční ale hospodářská, v důsledku exportní závislosti ČR. Ekonomika a finanční sektor ČR na krizi reagovaly příznivěji než ve většině ostatních zemí střední a východní Evropy. Problémy reálné ekonomiky ale mají negativní účinek na domácí finanční sektor. Pokles dynamiky tržeb a mezd má neblahý dopad na schopnost jednotlivců a nefinančních podniků splácet své závazky.⁵⁶

7.1. Dotazníkové šetření

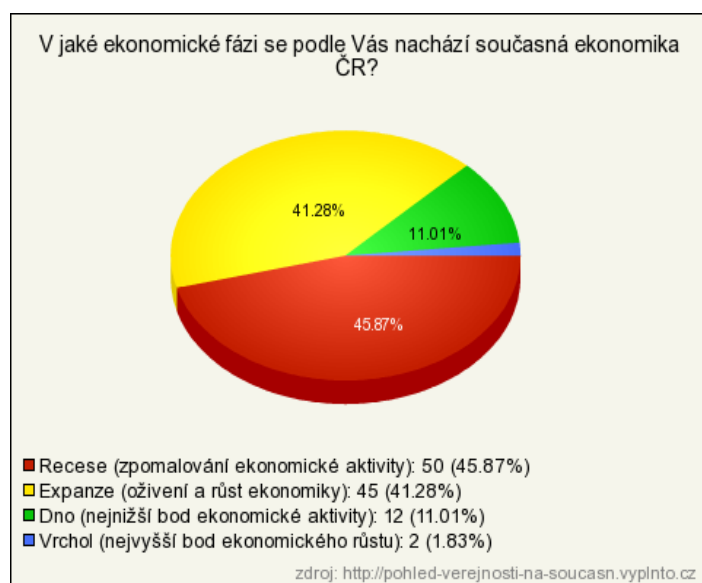
Pro bližší a názornější přiblížení dopadu krize a rozpočtových opatření vlády České republiky, bylo provedeno dotazníkové šetření na základě elektronických dotazníků na téma „Pohled veřejnosti na současnou ekonomickou situaci ČR.“ Cílem tohoto průzkumu bylo především zjistit, jak vnímá česká veřejnost současnou ekonomickou situaci země, jaké znalosti mají ohledně tohoto tématu a jak by se dle jejich názoru dala tato situace řešit. Dotazník byl vytvořen prostřednictvím webového portálu *vypnto.cz*, skládal se ze 14 otázek a odpovídalo na něj celkem 109 respondentů. Obsah tohoto dotazníku je uveden v příloze.

⁵⁵ <http://hn.ihned.cz/c1-49597970-krizi-se-dalo-predejti-rozhodla-komise> (cit. 4.3.2011)

⁵⁶ MF ČR, 2011, cit.4.3.2011<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_vyvoji_FT_v_roce_2009_pdf.pdf>

Předmětem první otázky bylo zjistit, v jaké fázi se podle názoru veřejnosti nachází česká ekonomika. Zajímavé je, jak uvádí graf č 16, že téměř polovina (50) dotazovaných se domnívá, že ČR se ještě stále nachází v období *recese*. Dále 45 uvedlo, že se jedná o *expanzi*, 12 *dno* a 2 lidé napsali *vrchol*.

Graf č. 16 Dotazník-ekonomické fáze

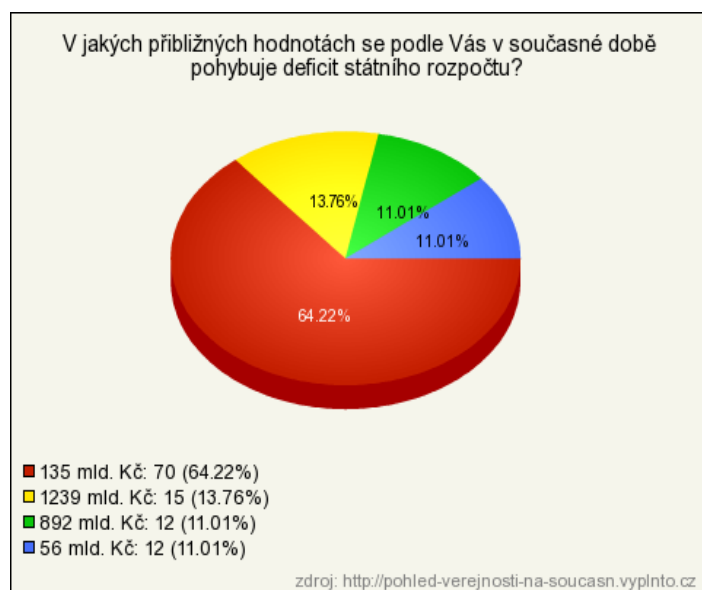
Otázka č. 2 byla zaměřena na rozpočtová opatření vlády na podporu ekonomiky, zda jsou účinná, jestli stát šetří na správných místech. Jen 20 respondentů si myslí, že ano, 45 napsalo, že nejsou a 44 to nedokáže posoudit. V případě odpovědi ne, mohl respondent v následující otázce č. 3 konkrétně popsat, co mu vadí a co by se mělo změnit. Většina respondentů se shodla v názoru, že by se měly snížit politické platy (min o 10 %) a veškeré bonusy a výhody a někteří vyjádřili dokonce názor, aby odstoupili všichni. Další oblastí, na které se respondenti shodli, byla oblast neúsporného šetření vlády a navrhli hned několik řešení (vytvářet nová pracovní místa, hledat zdroje v negativních externalitách (alkohol, tabák, benzín), zůstat u původní DPH 20%, z níž pokrýt důchody, zpřísnit kontrolu výdajů a celkového hospodaření státních podniků (např. ČD), zprůhlednění státních zakázek v rámci omezení korupce a další). Přesné znění odpovědí je možné nalézt na portálu *vyplnto.cz*. <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/pohled-verejnosti-na-soucasn/>.

V další otázce č. 5 označilo jako nejčastější opatření na snížení státního deficitu 62 respondentů *Snížit platy státním zaměstnancům (zejména v politické sféře)* a 60 jich bylo pro *vytvoření nových pracovních míst*. Dále 34 pro *snížení sociálních dávek*, 30 pro

zavedení důchodové reformy, 27 aby odstoupili od vlády, 15 pro zvýšení DPH a zbytek odpověděl jiné.

Na dalším grafu (č. 17) vidíme hodnoty deficitu státního rozpočtu a možnosti, ke kterým se respondenti přikláněli. Zhruba 2/3 dotazovaných odpovědělo 135 mld. Kč, 1 239 mld. Kč má hodnotu deficitu podle 15 lidí a zbylé dvě možnosti zvolilo 12 lidí.

Graf č. 17 Dotazník-deficit SR

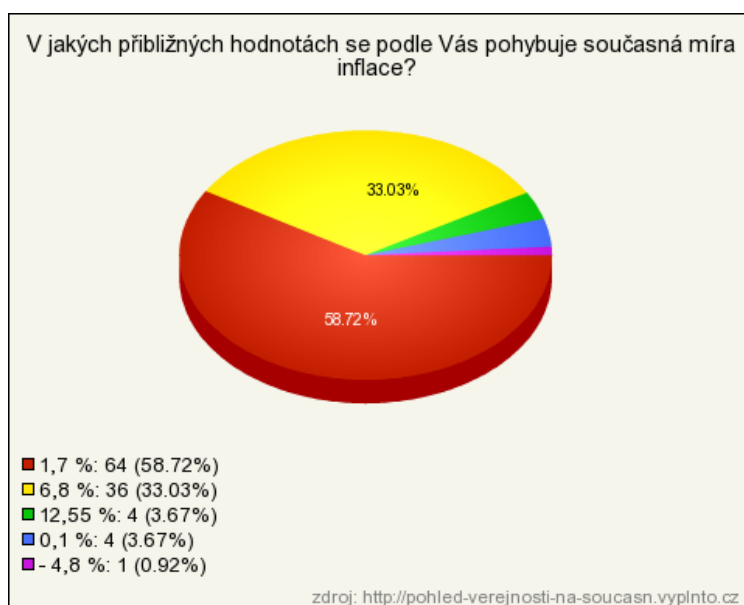

Na otázku zda přímo na ně nebo někoho z jejich okolí dopadla nějakým způsobem hospodářská krize, odpovědělo 72 respondentů *ano*, jen 24 dalo *ne* a 13 *nevím*. V návaznosti na tuto otázku mohli dotazovaní doplnit tyto možnosti v případě, že odpověděli *ano*. Respondenti se nejčastěji shodli na možnosti zvýšení cen (34 dotazovaných), snížení platu (33), ztráta zaměstnání (29), bankovní půjčky (6), další respondenti odpověděli např. nemožnost najít si práci, vzhledem k menšímu počtu pracovních míst.

Otázka č. 8 se ptala respondentů na současnou míru inflace. 64, tedy většina se shodli na hodnotě 1,7 %, 36 napsalo 6,8 % a další možnosti byly již zanedbatelné, jak je vidět na grafu č. 18.

Na otázku č. 9 zda se dalo finanční a hospodářské krizi předejít odpovědělo 36 dotazovaných *spíše ano*, 27 *určitě ano*, 23 *nevím*, 21 *spíše ne* a jen 2 lidé *rozhodně ne*.

Graf č. 18 Dotazník-míra inflace

Z otázky č. 10 vyplývá, že lepší přehled o problematice mají ženy, dotazník zodpovědělo 73 žen a 36 mužů.

Dle zařazení do věkové kategorie v otázce č. 11 zodpovědělo dotazník 66 respondentů ve věku *od 21 do 25 let*, 15 ve věku *od 26 - 40 let*, a dále v kategoriích *nad 40 let* 14 respondentů, stejně jako v nejmladší kategorii *15-20 let*.

Otázka č. 12 byla zaměřena na současnou pozici dotazovaných, 44 jich odpovědělo, že *studuje* a 34 *pracuje* a zároveň *studuje*. Dále 22 lidí je *pracujících*, 6 *nezaměstnaných* a 3 lidé jsou v *důchodu*.

Na nejvyšší dosažené vzdělání se ptala otázka č. 13. Nejvíce respondentů má dokončené *středoškolské vzdělání* 69, dále 15 lidí má *bakalářský titul* a 9 je *vyučeno*. *Základní vzdělání* má 6 lidí, 5 lidí má *magisterský titul*, 4 *VOŠ* a jeden respondent odpověděl *vysokoškolské jiné*.

Poslední otázka č. 14 směřovala k tomu, z jak velkého města respondenti pocházejí. Odpovědi byly přibližně vyrovnané, 29 jich napsalo, že bydlí ve městech *do 10 000* obyvatel, 27 pochází z největších měst *nad 500 000* obyvatel, jako je např. Praha, 25 ve městech v rozmezí *od 50 001-100 000*, 18 ve městě *od 10 001-50 000* a 10 respondentů bydlí ve městě *do 500 000 obyvatel*. Tyto a další údaje jsou uváděny v příloze č. 6.

7.2. Zhodnocení výsledků vládních opatření a ekonomické situace ČR

Na dotazník odpovědělo z celkového počtu 109 respondentů, 73 žen a 36 mužů. Převážně *studujících* nebo současně *studujících a pracujících* ve věkové kategorii *od 21 do 25 let*, pocházejících z menších měst *do 10 000*, ale také naopak z velkých měst *nad 500 000 obyvatel*.

Výsledky tohoto dotazníkového šetření mezi veřejností by se daly shrnout slovy, že česká veřejnost má z větší části přehled o ekonomické situaci země a spatřuje opatření, která vláda prosazuje jako neúčinná a nesprávná řešení pro stabilizaci ekonomiky. Na většinu z nich dopadla negativním způsobem finanční a hospodářská krize, především zvyšováním cen, snížením platu nebo ztrátou zaměstnání.

Vládní opatření pravděpodobně povedou k tomu, že nezaměstnanost zřejmě výrazně neklesne, poslední známé hodnoty vypovídají o hodnotě 9,6 %, růst ekonomiky bude spíše pozvolný a také inflace poroste. Jako příklad možných změn je možné uvést plánované zavedení vyšší daně z přidané hodnoty (DPH) od počátku roku 2012, kdy by měla snížená sazba narůst ze současných 10 % o 4 % a od roku 2013 se plánuje sjednotit DPH na rovných 17,5 %. Ve 14 % sazbě se ale bude nacházet úplně vše, včetně základních potravin, vodného a stočného, ale také třeba knih a časopisů, u kterých dosáhnou sazby dvojnásobných hodnot než v EU. Upustilo se tak sice od původního návrhu jednotné 20 % daně, kdy měly ve snížené 10% sazbě zůstat pouze vybrané základní potraviny. Je to však správným krokem k řešení deficitního rozpočtu? Samozřejmě je jisté, že aby se tyto problémy vyřešily nebo alespoň částečně zmírnily, je potřeba přistoupit k jistým úspornějším řešením. Peníze získané zvýšením sazby DPH mají být použity na výplaty stávajících důchodů a k financování důchodové reformy.

V období 2003 až 2007 kdy se ekonomice dařilo, se měly vytvářet rezervy, stát měl spíše více šetřit. Místo toho se uzavíraly vysoce nákladné veřejné zakázky, docházelo k únikům peněz např. ve zdravotnictví, v armádě a mnoha dalších sférách. Kdyby byl rozpočet v současné době přebytkový, mohla se ekonomika podporovat. Místo toho se musí v první řadě řešit problém zadluženosti, který každým rokem ještě narůstá.

Úsporná opatření vlády probíhají v současné době téměř v celé EU. V dlouhodobém horizontu je to pozitivní, avšak z krátkodobého hlediska to ale

hospodářskému růstu neprospěje. Projevilo se to také na prognóze růstu ekonomiky ČNB. Vliv rozpočtových opatření na snížení růstu HDP se odhaduje na 0,8 %.⁵⁷

Ačkoliv se česká ekonomika již z období recese dostala a dochází k mírnému růstu reálného produktu na 2,6 %, situace v domácím sektoru se příliš nezlepšila.

Růst ekonomiky ČR se před úderem recese pohyboval okolo 6 % a naopak nezaměstnanost nedosahovala ani 6 %. Nicméně tato situace je dávno pryč a ani ekonomové nedokáží s přesností určit, jestli se toto období ještě někdy vrátí. V letech 2006-2007 hospodářský růst táhla především unikátní kombinace různých faktorů, např. příliv zahraničních investic, deficitní růst státních výdajů, vysoká poptávka po exportech, rekordní nárůst zadluženosti domácností a příznivá demografie. Některé, z těchto faktorů se mohou ještě vrátit, ale zajisté se nebude jednat již o všechny tyto pozitivní faktory, např. legendární expanze hypoték s průměrným ročním tempem 33 % v letech 2002 až 2008. A demografická situace bude spíše postupně zátěží pro českou ekonomiku. Ani stimulace ekonomiky prostřednictvím deficitů veřejných rozpočtů se nebude opakovat. Na jaře 2009 vláda schválila fiskální expanzi odsouhlasenou NERVem jako dočasný prostředek stimulace v kritickém období, tento nástroj bude však v delším časovém období nepoužitelný. Veřejné finance ČR byly nestabilní a dlouhodobě neudržitelné již před obdobím recese. Důsledkem globální krize se však česká ekonomika posunula o desítky let kupředu, ale v negativním slova smyslu.⁵⁸

Nezbývá tedy než se nespoléhat pouze na vládní rozhodnutí a opatření, ale spíše si např. založit svůj vlastní fond, odkládat si část peněz stranou, investovat a zúročovat své peníze. Je potřeba myslet na budoucnost již dnes, protože nikdo nedokáže odhadnout, kde se bude nacházet naše země za několik desítek let a jestli nenastane další globální krize.

⁵⁷ TOMŠÍK, Vladimír, *in E15* (13.12.2010), cit. 17.3.2011

⁵⁸ KOHOUT, Pavel, *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. rozšířené vydání, Praha, Grada Publishing 2010, s. 202-204

8. ZÁVĚR

Monetární a fiskální politika patří mezi nejdůležitější nástroje hospodářské politiky státu. Monetární politika je činnost státu zaměřena na kontrolu množství peněz v ekonomice, regulaci úrokových měr a podmínek úvěrů. Klíčovou institucí pro uskutečňování měnové politiky je centrální banka. K řízení peněžní zásoby používá přímé (administrativní) a nepřímé (tržně orientované) nástroje. Mezi přímé patří např. regulace investičního a spotřebního úvěru. K nepřímým řadíme operace na volném trhu, diskontní politiku a politiku povinných minimálních rezerv. Státní orgány mohou provádět expanzivní monetární politiku, kterou se CB snaží ovlivnit růst ekonomiky nebo naopak restriktivní, která brzdí přehřátí ekonomiky. V České republice plní funkci CB Česká národní banka (ČNB) se sídlem v Praze. Hlavní úlohou ČNB je péče o stabilitu měny.

Fiskální politika je soubor nástrojů, které využívá stát k uskutečňování svých cílů. Spočívá v manipulaci s veřejnými příjmy a výdaji. Veřejné příjmy mají podobu především daní nebo výpůjček. Veřejnými výdaji jsou výdaje ve formě transferů a výdaje na nákup statků a služeb. Opatření na straně příjmů i výdajů nabývají podoby buď diskrétních (záměrných) opatření nebo vestavěných stabilizátorů. Fiskální politika provádí expanzivní politiku (snížení daní či růst vládních výdajů na nákup výrobků a služeb) nebo restriktivní politiku, která působí opačně. Výstupem fiskální politiky je především podpora růstu ekonomiky. Mezi nejdůležitější ekonomické myšlenkové směry, které ovlivňovaly ekonomiku v dřívějších dobách i v současnosti, patří zejména keynesiánství a monetarismus. Hlavním představitelem keynesiánců byl J. M. Keynes. Upřednostňují zásahy státu do chodu ekonomiky, hlavním nástrojem je fiskální politika. Naproti tomu jejich odpůrci, monetaristé, v čele s M. Friedmanem, tvrdí, že ekonomika je schopna samoregulace a za hlavní makroekonomický nástroj považují monetární politiku.

Fiskální a monetární politikou může stát podporovat ekonomiku, aby nedocházelo k cyklickému kolísání. V průběhu let docházelo k mnohým hospodářským výkyvům v ekonomice. V letech 2003 až 2007 se české ekonomice dařilo, HDP každým rokem rostlo a dosahovalo až 6 %. V roce 2008 nastala zlomová situace a v důsledku globální krize docházelo k postupnému poklesu reálného produktu, a to na hodnotu 2,5 % HDP a v roce 2009 až na zápornou hodnotu - 4,1 %. Česká ekonomika se tak dostala do hluboké recese. V květnu 2010 snížila ČNB úrokové sazby na minimum a výše sazeb od té doby

zůstala prozatím neměnná. Růst úrokových sazeb se předpokládá až od 2. čtvrtletí roku 2011. Od sazeb CB se odvíjejí úroky bankovních vkladů a úvěrů. I když se v bankovním sektoru krize přímo neprojevila, většina českých bank na snížení sazeb ČNB výrazně nereagovala a až v poslední době začínají některé banky snižovat sazby např. úročením hypoték. Projevuje se určité časové zpoždění, investice se v HDP promítnou zhruba za 1 až 1,5 roku. Stát poskytuje levné peníze a zvyšováním peněz v ekonomice se snaží podporovat podniky. Při nadměrném množství peněz v ekonomice však může dojít k přehřátí ekonomiky. I vysoká a nestálá inflace ekonomice škodí. V důsledku hospodářské krize začala inflace opět stoupat a v roce 2008 činila 6,3 %. Aktuální míra inflace k únoru 2011 je 1,7 %. Pro ČR je také důležitá vzhledem k tomu, že se jedná o jednu z podmínek pro přistoupení k eurozóně a zavedení jednotné měny eura v rámci integrace do evropských hospodářských struktur. Česká ekonomika již dnes většinu požadavků splňuje, avšak výzvu do budoucna představuje především snížení deficitu veřejných financí. Největší deficit nastal v roce 2009, kdy se zvýšil na rekordních 192,4 mld. Kč, čímž došlo k překročení plánovaného schodku o 140,2 mld. Kč. V současné době vláda ČR usiluje o snížení schodku pomocí různých rozpočtových opatření.

Součástí této práce je dotazníkové šetření na téma „Pohled veřejnosti na současnou ekonomickou situaci ČR“. Autorku této práce především zajímal názor veřejnosti, co si myslí o rozpočtových opatřeních vlády na podporu ekonomiky a jejich účinnosti a jaká opatření by měli zavést, v jaké hospodářské fázi se česká ekonomika nachází a dále otázky týkající se finanční a hospodářské krize, zda na ně nebo jejich okolí nějakým způsobem krize dopadla, popřípadě jak. Vybrané otázky byly zaměřeny také na vědomostní znalosti z oblasti financí a týkaly se například současné míry inflace nebo velikosti deficitu státního rozpočtu. Z výsledků vyplynulo, že úsporná opatření vlády nejsou zcela komplexní. Česká veřejnost má z větší části přehled o ekonomické situaci země a na většinu z nich dopadla finanční a hospodářská krize negativním způsobem, především zvýšením cen, snížením platu nebo ztrátou zaměstnání. Ani analytici a ekonomové nedokáží s přesností určit, jestli se situace v ČR, která panovala před krizí 2008, ještě někdy vrátí do předešlých hodnot ekonomiky, kdy HDP dosahovalo více než 6% a nezaměstnanost naopak nebyla ani 6 %. Tato BP může být přínosem pro širokou veřejnost, která se zajímá o problematiku současné ekonomické situace ČR a také autorce práce přinesla mnoho zajímavých a důležitých poznatků o vývoji ekonomiky, a to především o monetární a fiskální politice.

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. 1.vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7380-245-5 .
- DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. 1. vydání., Praha: C.H. Beck, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- DVOŘÁK, P. *Vybrané problémy hospodářské politiky*. 1.vyd., Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Oeconomica, 2004. 164 s. ISBN 80-245-0793-5.
- FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Makroekonomie*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko správní fakulta, 2003. 283 s. ISBN 80-210-3073-9.
- FRIEDMAN, Milton. *Za vším hledej peníze*. 1.vyd., Praha, GRADA Publishing, 1997, 264 s. ISBN 80-7169-480-0.
- HLADÍK, René. *Ekonomie: Základní kurz (pro bakalářský stupeň vysokých škol)*. 2.vyd., Nové Město nad Metují: RENECCO, 2008. 250 s. ISBN 80-86563-11-1.
- HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: Středně pokročilý kurz*. 2.vyd., Praha: BECK, 2005. 424 s. ISBN ...978-80-7179-861-3.
- IZÁK, V. *Fiskální politika*. 1. vyd., Praha: Oeconomica, 2008. 210 s. ISBN 978-80-245-0976-1.
- JÍLEK, J. *Peníze a měnová politika*. 1. vyd., Praha: GRADA Publishing, 2004. 744 s. ISBN 80-247-0769-1.
- JUREČKA, Václav a kol. *Makroekonomie*. 1.vyd., Praha: GRADA Publishing, 2010. 336s. ISBN 978-80-247-3258-9.
- KLAUS, Václav, *Ekonomie a ekonomika: texty z let 1996-2006*. 1.vyd., Praha: Knižní klub, 2006. 350 s. ISBN 80-242-1745-7.
- KLIKOVÁ, Christiana, KOTLÁN, Igor. *Hospodářská politika*, 1.vyd., Ostrava: SOCRATES, 2003. 275 s. ISBN 80-86572-04-8.
- KLÍMA, J. *Makroekonomie*. 2.vydání, Brno: B.I.B.S. 2004, 124 s. ISBN 80-86575-71-3.
- KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2.rozšířené vydání, Praha: Grada Publishing, 2010, 272 s. ISBN 978-80-247-3583-2.

- KRAMEŠ, Jaroslav. *Makroekonomie: Základní kurz*. 1.vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Oeconomica, 2007. 192 s. ISBN 978-80-245-1176-4.
- MANDEL, M. - TOMŠÍK, V. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. 1. vydání., Praha: Management Press, 2003. 287 s. ISBN 80-7261-094-5.
- MANKIWI, Gregory N. *Základy ekonomie*. 1.vyd., Praha: GRADA Publishing, 1999. 763 s. ISBN 80-7169-891-1.
- PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 2. vyd., Slaný: MELANDRIUM, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2.
- RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP Jindřich a kol. *Makroekonomie: Základní kurz*. 5. vyd., Slaný: MELANDRIUM, 2002. 167 s. ISBN 80-86175-24-3.
- SAMUELSON, P.A. - NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2007, 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.
- SLANÝ, Antonín a kol. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. 1.vyd., Praha: C.H.Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3.
- SOJKA, Milan. *Milton Friedman. Svět liberální ekonomie*. 1. vyd. Praha: EPOCHA, 1996. 80 s. ISBN 80-902129-2-1.
- SOUKUP, J. a kol. *Makroekonomie. Moderní přístup*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2007. 528 s. ISBN 978-80-7261-174-4.

Další zdroje:

Česká národní banka [online]. Česká národní banka, 2003 - 2010 [cit. 2011-03-05].

Členové bankovní rady. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/clenove_bankovni_rady/index.html>.

Česká národní banka [online]. Česká národní banka, 2003-2011 [cit. 2011-02-09].

Měnová politika České národní banky. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/menova_politika_cnb.html>.

Česká národní banka [online]. Česká národní banka, 2003-2011, [cit. 2011-02-13].

Měnověpolitické nástroje. Dostupný z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/download/menove_nastroje.xls>.

Česká národní banka [online]. Česká národní banka, 2003-2011 [cit. 2011-02-13].

Měnověpolitické nástroje. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/>.

Česká národní banka [online]. Česká národní banka, 2003 - 2009 [cit. 2011-03-20]. ARAD systém časových řad. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=938&p_strid=AAADA&p_lang=CS>.

Česká republika. Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, s. 1 - 3. Dostupný také z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_cnb.pdf>.

Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 10.12.2010, poslední aktualizace 4.3.2011 [cit. 2011-03-14]. Finance. Dostupné z WWW:

<[http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/ED00377ECE/\\$File/14091007.pdf](http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/ED00377ECE/$File/14091007.pdf)>.

Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 10.12.2007, poslední aktualizace 23.12.2007 [cit. 2011-03-14]. Finance. Dostupné z WWW:

<[http://czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A800268DD9/\\$File/14090707.pdf](http://czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A800268DD9/$File/14090707.pdf)>.

Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 3.1.2005, poslední aktualizace 28.10.2006 [cit. 2011-03-14]. Finance. Dostupné z WWW:

<[http://czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/7E002FD06D/\\$File/tab07.pdf](http://czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/7E002FD06D/$File/tab07.pdf)>.

Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 2011, poslední aktualizace 20.3.2011 [cit. 2011-03-20]. Makroekonomické údaje. Dostupné z WWW:

<[http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/90551718.xls](http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/90551718.xls)>.

Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 2011, poslední aktualizace 9.2.2011 [cit. 2011-02-10]. Míra inflace. Dostupné z WWW:

<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>.

E15.cz [online]. E15, 2007-2011. 7.1.2011 [cit. 2011-02-24]. Růst úrokových sazeb ČNB chtěla opět jenom Zamrazilová . Dostupné z WWW: <<http://zpravy.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/rust-urokovych-sazeb-cnb-chtela-opet-jenom-zamrazilova>>.

Evropská centrální banka [online]. Evropská centrální banka, 9.5.2008, [cit. 2010-08-29] Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie. Dostupný z WWW:

<http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115csc_002.pdf>.

Evropská centrální banka [online]. Evropská centrální banka, 2011. Poslední aktualizace 1.1.2011 [cit. 2011-01-15]. Úkoly ECB. Dostupné z WWW:

<http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/orga/html/or_012.cs.html>.

HORKÁ, Monika [online]. *Vyplnto.cz*, 2011. 17.3.2011 [cit. 2011-03-17]. Pohled veřejnosti na současnou ekonomickou situaci ČR (výsledky průzkumu), 2011. Dostupné z WWW:< [nahttp://pohled-verejnosti-na-soucasn.vyplnto.cz](http://pohled-verejnosti-na-soucasn.vyplnto.cz)>.

HÖFFEROVÁ, Marie. *Kurzy.cz : finanční portál pro odborníky i laiky* [online]. *Kurzy.cz*, 2000-2011. 26.1.2011 [cit. 2011-02-24]. Zamrazilová (ČNB): Uvolněná měnová politika přináší rizika, neutrální jsou sazby mezi 1 a 1,5 %. Dostupné z WWW:

<<http://zpravy.kurzy.cz/261373-zamrazilova-cnb-uvolnena-menova-politika-prinasi-rizika-neutralni-jsou-sazby-mezi-1-a-1-5/>>.

IHNed.cz : hospodářské noviny [online]. *Economia a.s.*, 1996 - 2011, poslední aktualizace 27.1.2011 [cit. 2011-03-04]. Krize se dalo předejít rozhodla komise. Dostupné z WWW:

<<http://hn.ihned.cz/c1-49597970-krizi-se-dalo-predejti-rozhodla-komise>>.

Ministerstvo financí ČR [online]. Ministerstvo financí ČR, 2005, poslední aktualizace 20.1.2011 [cit. 2011-03-20]. Upřesnění výsledku pokladního plnění státního rozpočtu ČR za rok 2010. Dostupné

z WWW:<http://mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_ministerstva_59843.html?year=2011>.

Ministerstvo financí ČR [online]. Ministerstvo financí ČR, 2005, poslední aktualizace 1.3.2011 [cit. 2011-03-20]. Pokladní plnění státního rozpočtu ČR za leden až únor 2011. Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_ministerstva_60840.html>.

Ministerstvo financí ČR [online]. Ministerstvo financí ČR, 2005, poslední aktualizace 15.6.2010 [cit. 2011-03-04]. Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2009. Dostupné z

WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/financni_trh_55972.html>.

ZAVADILOVÁ, Tereza. Vladimír Tomšík : Nechceme, aby nám unie diktovala pravomoci. *E15 : Mladá fronta*. 13.12.2010, č. 772, s. str. 12 - 14. Dostupný také z WWW: <<http://zpravy.e15.cz/nazory/rozhovory/vladimir-tomsik-nehceme-aby-nam-unie-diktovala-pravomoci>>.

ZEMÁNEK, Josef. *Euroekonom : ekonomický portál* [online].Euroekonom, 11.2.2003 [cit. 2010-08-29]. John Maynard Keynes (1883-1946) : Osobnost, která svou teorií převrátila pohled na státní finance. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-keynes>>.

Seznam grafů

Graf 1: Expanzivní měnová politika v krátkém období.....	15
Graf č. 2 Expanzivní měnová politika v dlouhém období	16
Graf č. 3 Monetární restrikce-krátké období	16
Graf č. 5 Peněžní agregáty (stavy) celkem	35
Graf č. 6 Inflační cíle ČNB.....	37
Graf č. 8: Plný účinek fiskální expanze	40
Graf č. 10: Fáze hospodářského cyklu.....	41
Graf č. 11 Vývoj HDP v ČR (1996-2009).....	42
Graf č. 12 Vývoj míry nezaměstnanosti	42
Graf č. 13 Vývoj příjmů a výdajů ČR (2000 – 2009).....	43
Graf č. 14 Plnění státního rozpočtu (1993 – 2010).....	44
Graf č. 15 Vývoj státního dluhu v ČR (1993 – 2010).....	44
Graf č. 16 Dotazník-ekonomické fáze	46
Graf č. 17 Dotazník-deficit SR	47
Graf č. 18 Dotazník-míra inflace	48

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Měnově-politické nástroje	33
Tabulka č. 2 Změny v měnově-politických nástrojích ČNB (2008-2010)	33
Tabulka č. 3 Maastrichtská kritéria.....	38
Tabulka č. 4 Průměrná meziroční míra inflace (1995-2010).....	38

Seznam příloh

Příloha č. 1: Změny v měnověpolitických nástrojích ČNB (1993-2010)	
Příloha č. 2: Peněžní agregáty a polopoložky (stavy) 2002-2010 (v mil.kč)	
Příloha č. 3: Porovnání plnění SR 2008-2011	
Příloha č. 4: Dotazník Pohled veřejnosti na současnou ekonomickou situaci ČR	
Příloha č. 5: Dotazník-vládní opatření	
Příloha č. 6: Dotazník - Segmentační otázky	

10.PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Změny v měnověpolitických nástrojích ČNB (1993-2010)

MĚNOVĚ POLITICKÉ NÁSTROJE ČNB - změny v letech 1993-2010

	2T repo sazba (%)	Diskontní sazba (%)	Lombardní sazba (%)	Povinné minimální rezervy z primárních vkladů (%) bank	stavebních spořitelů a ČMZRB
1.1.1993	-	9,5	14,0	*)	-
1.2.	-			**)	-
10.6.	-	8,0			-
1.7.	-			***)	-
9.8.	-		12,5		-
17.12.	-		11,5		-
8.4.1994	-		10,5		-
4.8.	-			****)	-
24.10.	-	8,5	11,0		-
2.12.	-		11,5		-
26.6.1995	-	9,5	12,5		-
3.8.	-			8,5 x)	4,0
8.12.	11,30				
29.3.1996	11,50				
29.4.	11,60				
9.5.	11,80				
21.6.	12,40	10,5	14,0		
1.8.				11,5	
8.5.1997				9,5	
16.5.			50,0		
27.5.		13,0			
4.6.	39,00				
11.6.	29,00				
18.6.	25,00				
20.6.	22,00				
23.6.	20,00				
24.6.	18,50				
27.6.			23,0		
30.6.	18,20				
1.7.	17,90				
7.7.	17,00				
8.7.	16,50				
9.7.	16,20				
16.7.	16,00				
22.7.	15,70				
23.7.	15,40				
24.7.	15,20				
28.7.	14,90				
1.8.	14,70				
4.8.	14,50				
31.10.	14,80				
1.12.	18,50				
2.12.	18,00				
3.12.	17,50				
4.12.	16,75				

9.12.	15,50				
10.12.	15,00				
17.12.	14,75				
23.1.1998			19,0		
20.3.	15,00				
17.7.	14,50				
30.7.				7,5	
14.8.	14,00	11,5	16,0		
25.9.	13,50				
27.10.	12,50	10,0	15,0		
13.11.	11,50				
4.12.	10,50				
23.12.	9,50	7,5	12,5		
18.1.1999	8,75				
28.1.				5,0	
29.1.	8,00				
12.3.	7,50	6,0	10,0		
9.4.	7,20				
4.5.	6,90				
25.6.	6,50				
30.7.	6,25				
3.9.	6,00	5,5	8,0		
5.10.	5,75				
7.10.				2,0	2,0
27.10.	5,50	5,0	7,5		
26.11.	5,25				
2000 Ke změně parametrů měnověpolitických nástrojů ČNB nedošlo.					
23.2.2001	5,00	4,0	6,0		
27.7.	5,25	4,25	6,25		
30.11.	4,75	3,75	5,75		
22.1.2002	4,50	3,50	5,50		
1.2.	4,25	3,25	5,25		
26.4.	3,75	2,75	4,75		
26.7.	3,00	2,00	4,00		
1.11.	2,75	1,75	3,75		
31.1.2003	2,50	1,50	3,50		
26.6.2003	2,25	1,25	3,25		
1.8.2003	2,00	1,00	3,00		
25.6.2004	2,25	1,25	3,25		
27.8.2004	2,50	1,50	3,50		
28.1.2005	2,25	1,25	3,25		
1.4.2005	2,00	1,00	3,00		
29.4.2005	1,75	0,75	2,75		
31.10.2005	2,00	1,00	3,00		
28.7.2006	2,25	1,25	3,25		
29.9.2006	2,50	1,50	3,50		

1.6.2007	2,75	1,75	3,75		
27.7.2007	3,00	2,00	4,00		
31.8.2007	3,25	2,25	4,25		
30.11.2007	3,50	2,50	4,50		
8.2.2008	3,75	2,75	4,75		
8.8.2008	3,5	2,5	4,5		
7.11.2008	2,75	1,75	3,75		
18.12.2008	2,25	1,25	3,25		
6.2.2009	1,75	0,75	2,75		
11.5.2009	1,50	0,50	2,50		
7.8.2009	1,25	0,25	2,25		
17.12.2009	1,00	0,25	2,00		
7.5.2010	0,75	0,25	1,75		

*3 % z termínovaných závazků vůči
nebankovním klientům*

- **)* 1.2.1993 *banky s rozsahem primárních závazků do 25 mld Kč*
9 % z primárních vkladů na viděnou
3 % z termínovaných závazků vůči nebankovním klientům
- banky s rozsahem primárních závazků nad 25 mld Kč*
12 % z primárních vkladů na viděnou
4 % z termínovaných závazků vůči nebankovním klientům
- ***)* 1.7.1993 *Pro všechny banky :* *9 % z primárních vkladů na viděnou*
3 % z termínovaných závazků vůči nebankovním klientům

- od tohoto data již ze všech závazků*
- x) ****)* 4.8.1994 *Pro všechny banky :* *12 % z primárních vkladů na viděnou*
3 % z termínovaných závazků vůči nebankovním klientům
- stav k 1.1.93 Pro všechny banky :* *9 % z primárních vkladů na viděnou*
- Zdroj: Česká národní banka, vlastní zpracování (2011)*

Příloha č. 2: Peněžní agregáty a polopoložky (stavy) 2002-2010 (v mil.kč)

Období	UK1	UK2		UK3
	1. M1 - Oběživo	2. M1 - Jednodenní vklady		3. M1 - Celkem
31.12.2010	357509,6	1664204,3		2021713,9
31.12.2009	353557,1	1418288,3		1771845,3
31.12.2008	365547,6	1309450,7		1674998,3
31.12.2007	324064,7	1202500,1		1526564,8
31.12.2006	295263,2	1030377		1325640,2
31.12.2005	263787,2	898964,3		1162751,4
31.12.2004	236774,6	789527,8		1026302,4
31.12.2003	221361,8	742817,1		964178,9
31.12.2002	197808,2	643932,8		841741
Období	UK4	UK5		UK6
	4. M2 - Vklady s dohodnutou splatností do 2 let	5. M2 - Vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců		6. M2 - Celkem
31.12.2010	376904,6	309362,3		2707980,8
31.12.2009	482012	395617,6		2649474,9
31.12.2008	556825,3	402069,9		2633893,5
31.12.2007	531528,8	250569,2		2308662,8
31.12.2006	465356	193633		1984629,2
31.12.2005	443269,5	140127,2		1746148,2
31.12.2004	448611,1	103976,2		1578889,8
31.12.2003	468491,5	78837		1511507,4
31.12.2002	494501	73993,2		1410235,2
Období	UK7	UK8	UK9	UK10
	7. M3 - Repo operace	8. M3 - Podílové listy/akcie FPT	9. M3 - Dluhové cenné papíry do 2 let	10. M3 - Celkem
31.12.2010	12445,1	38550,4	1025,8	2760002
31.12.2009	14363,3	43609,9	1685,3	2709134
31.12.2008	21877,5	46813,4	785,9	2703370
31.12.2007	14350,2	55731	1268,6	2380013
31.12.2006	8351,6	55293,9	1392,5	2049667
31.12.2005	9320,1	59067,7	117,4	1814653
31.12.2004	7589,8	48087,6	300	1634867
31.12.2003	11287,2		0	1522795
31.12.2002	18647,3		104	1428987

Zdroj: Česká národní banka (2011)

Příloha č. 3: Porovnání plnění SR 2008-2011

	2008	2009				rozdíl skutečností	index 2009/2008
	Skuteč-nost	Schválený rozpočet	Rozpočet po změnách	Skuteč-nost	% plnění		
	1	2	3	4	5=4:3	6=4-1	7=4:1
Celkové příjmy	1 063,94	1 114,00	1 131,80	974,61	86,1	-89,33	91,6
Celkové výdaje	1 083,94	1 166,18	1 184,57	1 167,01	98,5	83,07	107,7
Saldo SR	-20,00	-52,18	-52,77	-192,39	364,6	-172,39	961,8
Státní rozpočet	2009	2010				% plnění SR	Index skuteč-nost
	Skutečnost	Schválený rozpočet	Rozpočet po změnách*)	Skuteč-nost	% plnění	leden-prosinec 2009	2010/2009
	leden-prosinec			leden-prosinec			
	1	2	3	4	5=4:3	6	7=4:1
Příjmy celkem	974,61	1 022,22	1 050,14	1 000,38	95,3	86,3	102,6
Výdaje celkem	1 167,01	1 184,92	1 213,05	1 156,79	95,4	98,8	99,1
Saldo SR Celkem	-192,39	-162,7	-162,91	-156,42	96	364,9	81,3
státní rozpočet	2010	2011			% plnění SR	Index skutečnost	
	Skutečnost leden-únor	Schválený rozpočet	Skutečnost leden-únor	% plnění	leden-únor 2010	2011/2010	
	1	2	3	4=3:2	5	6=3:1	
Příjmy celkem	161,96	1044	157,7	15,1	15,8	97,4	
Výdaje celkem	172,56	1179	180,52	15,3	14,6	104,6	
Saldo SR Celkem	-10,6	-135	-22,82	16,9	6,5	215,3	

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, vlastní zpracování (2011)

Příloha č. 4: Dotazník Pohled veřejnosti na současnou ekonomickou situaci ČR

FISKÁLNÍ A MONETÁRNÍ POLITIKA A JEJICH VÝZNAM V ROZVOJI EKONOMIKY

- 1) V jaké ekonomické fázi se podle Vás nachází současná ekonomika ČR?
 - a) Recese (zpomalování ekonomické aktivity)
 - b) Dno (nejnižší bod ekonomické aktivity)
 - c) Expanze (oživení a růst ekonomiky)
 - d) Vrchol (nejvyšší bod ekonomického růstu)

- 2) Myslíte si, že současná rozpočtová opatření vlády pro podporu ekonomiky jsou účinná: (šetří stát na správných místech?)
 - a) Ano, určitě
 - b) Nevím, nedokážu posoudit
 - c) Ne

- 3) Pokud jste na předchozí otázku odpověděli Ne, doplňte Vaše možná řešení:

- 4) Jaká opatření by vláda měla zavést dle Vašeho názoru, aby dosáhla snížení deficitu státního rozpočtu? (můžete zaškrtnout i více možností)
 - a) Zvýšit DPH
 - b) Zavést důchodovou reformu
 - c) Odstoupit ze vlády
 - d) Snížit platy státním zaměstnancům (převážně v politické sféře)
 - e) Snížit sociální dávky
 - f) Vytvořit nová pracovní místa
 - g) Jiné (doplňte jaké)

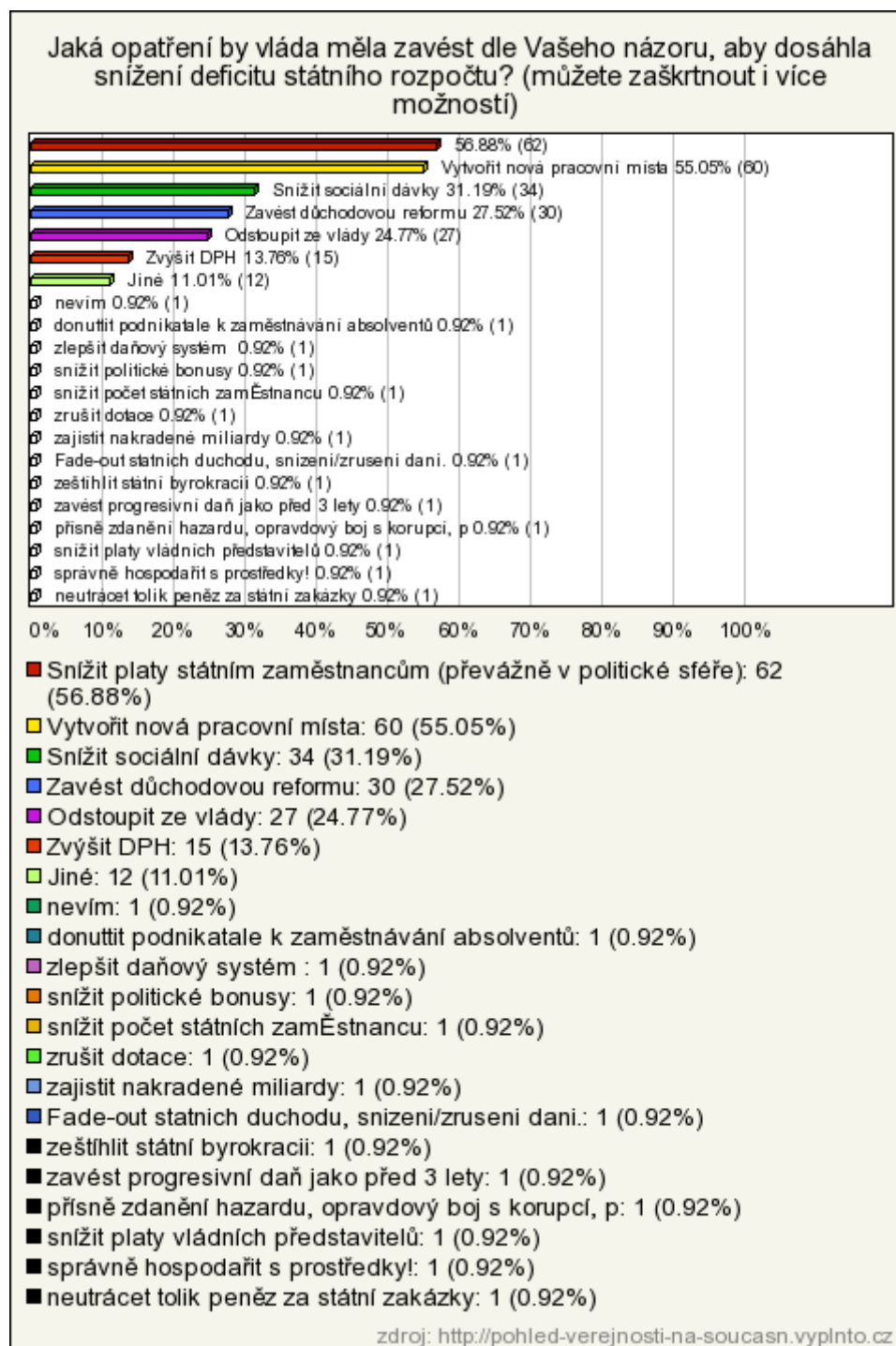
- 5) V jakých přibližných hodnotách se podle Vás v současné době pohybuje deficit státního rozpočtu?
 - a) 56 mld. Kč
 - b) SR je přebytkový
 - c) 135 mld. Kč
 - d) 892 mld. Kč
 - e) 1 239 mld. Kč

- 6) Dopadla na Vás, nebo někoho z Vašeho okolí nějakým způsobem hospodářská krize?
 - a) Ano
 - b) Nevím
 - c) Ne

- 7) Pokud jste u předchozí otázky odpověděli ano, jakým způsobem na Vás či Vaše okolí krize působila?
 - a) Ztráta zaměstnání
 - b) Snížení platu
 - c) Zvýšení cen
 - d) Bankovní půjčka
 - e) Jiné, doplňte Vaší odpověď

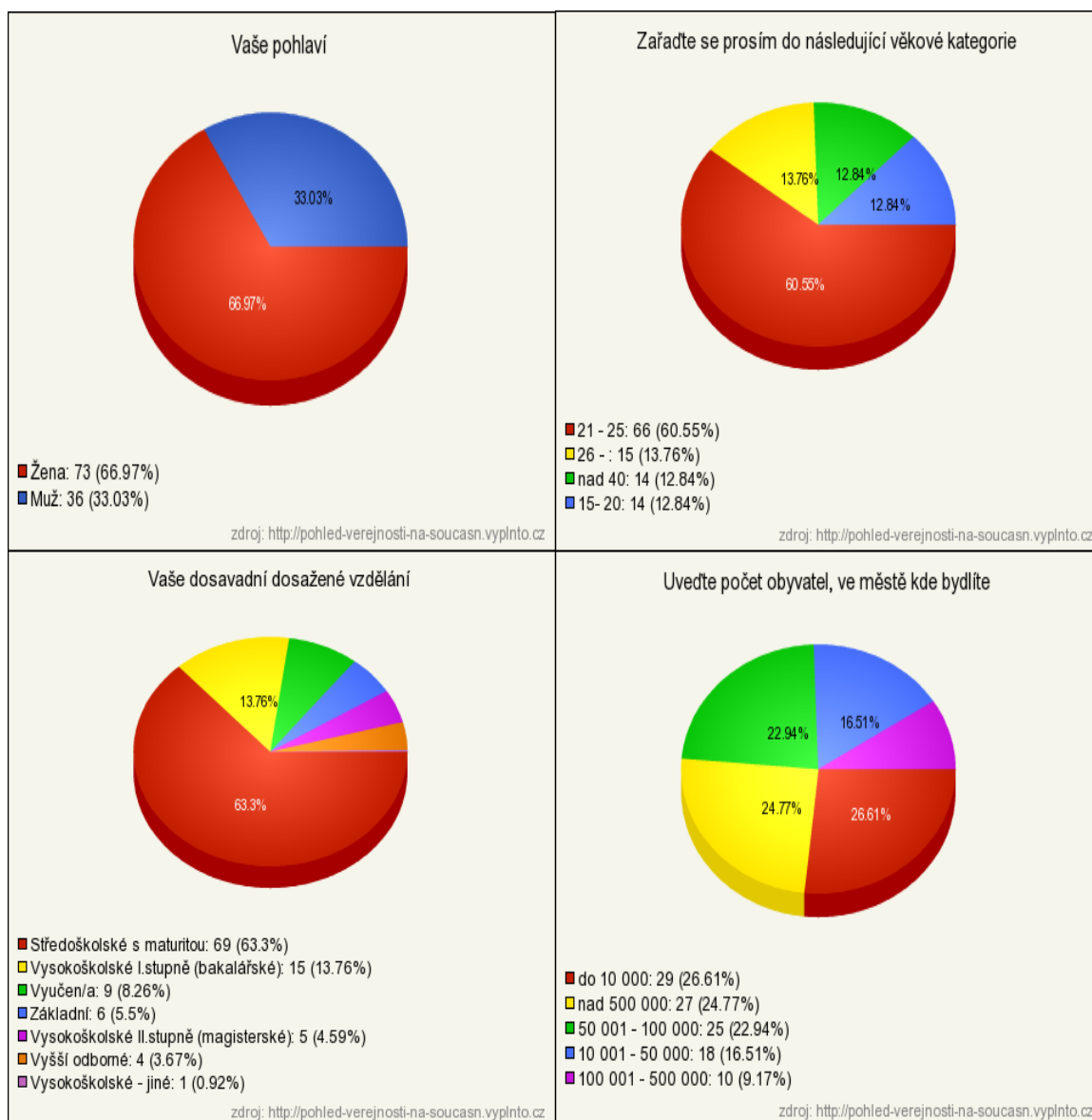
- 8) V jakých přibližných hodnotách se podle Vás pohybuje současná míra inflace?
- a) 0,1 %
 - b) 1,5 %
 - c) 6,8 %
 - d) 12,55 %
 - e) - 4,8 %
- 9) Myslíte si, že se dalo finanční a hospodářské krizi předejít?
- a) Ano, určitě
 - b) Spíše ano
 - c) Nevím, nedokážu posoudit
 - d) Spíše ne
 - e) Rozhodně ne
- 10) Vaše pohlaví
- a) Muž
 - b) Žena
- 11) Zařad'te se prosím do následující věkové kategorie:
- a) 15-20
 - b) 21-25
 - c) 26-30
 - d) 31 a více
- 12) V současné době:
- a) Pracuji
 - b) Studuji
 - c) Pracuji a studuji
 - d) Nepracuji
 - e) Jsem v důchodu
- 13) Vaše dosavadní dosažené vzdělání
- a) Základní
 - b) Vyučen/a
 - c) Středoškolské s maturitou
 - d) Vyšší odborné
 - e) Vysokoškolské I. stupně (bakalářské)
 - f) Vysokoškolské II. stupně (magisterské)
 - g) Vysokoškolské - jiné
- 14) Uveďte počet obyvatel ve městě, kde bydlíte
- a) Do 10 000
 - b) 10 001 - 50 000
 - c) 50 001 - 100 000
 - d) 100 001 - 500 000
 - e) 500 000 a více

Příloha č. 5: Dotazník-vládni opatření

Zdroj: vlastní zpracování (2011)

Příloha č. 6: Dotazník - Segmentační otázky

Zdroj: Vlastní zpracování (2011)